

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

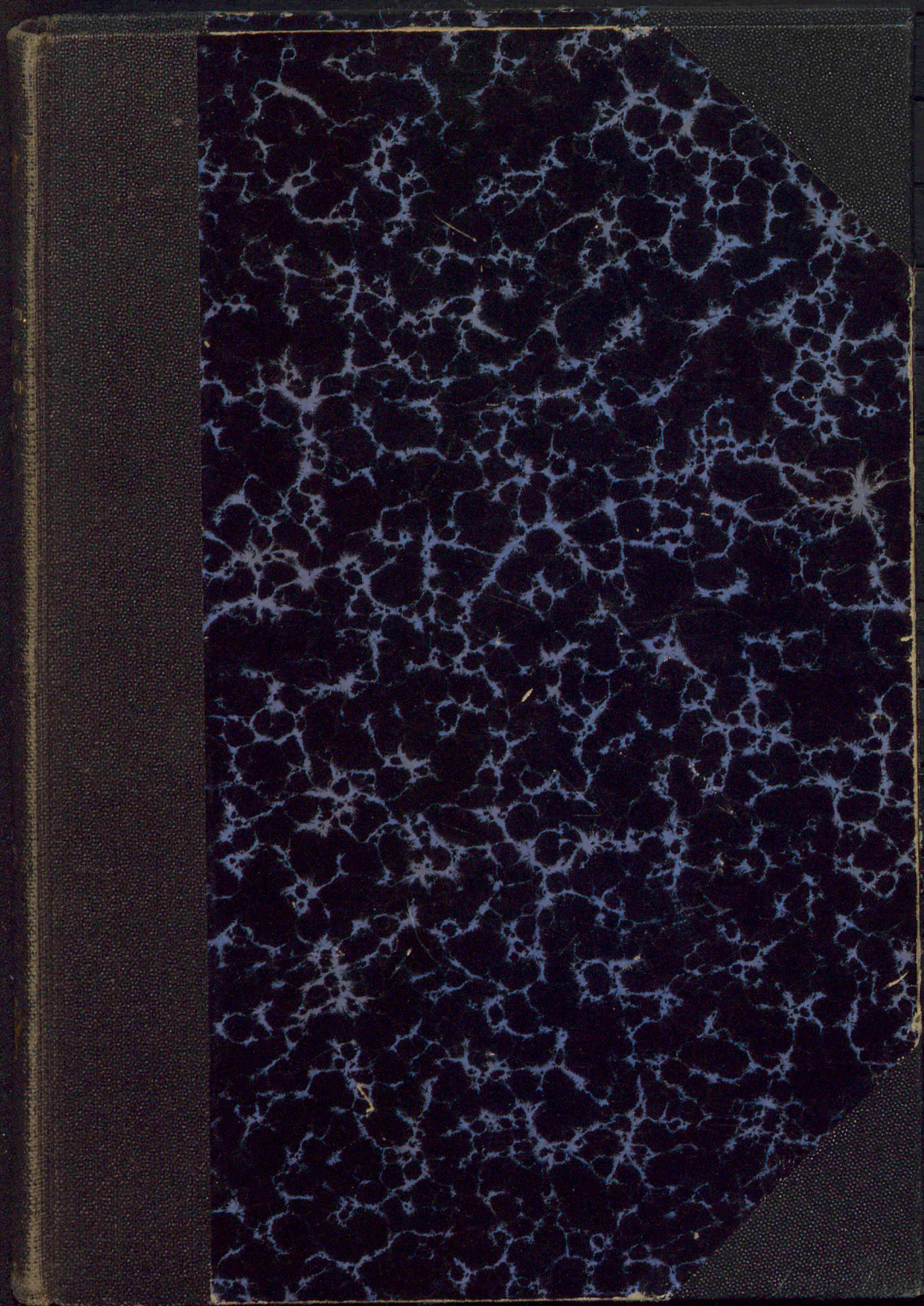
Forfatter(e) Author(s):	Lassen, Carl C.
Titel Title:	<u>Viggo Stuckenberg.</u>
Udgivet år og sted Publication time and place:	København : V. Pio, Povl Branner, 1923
Fysiske størrelse Physical extent:	78 s.

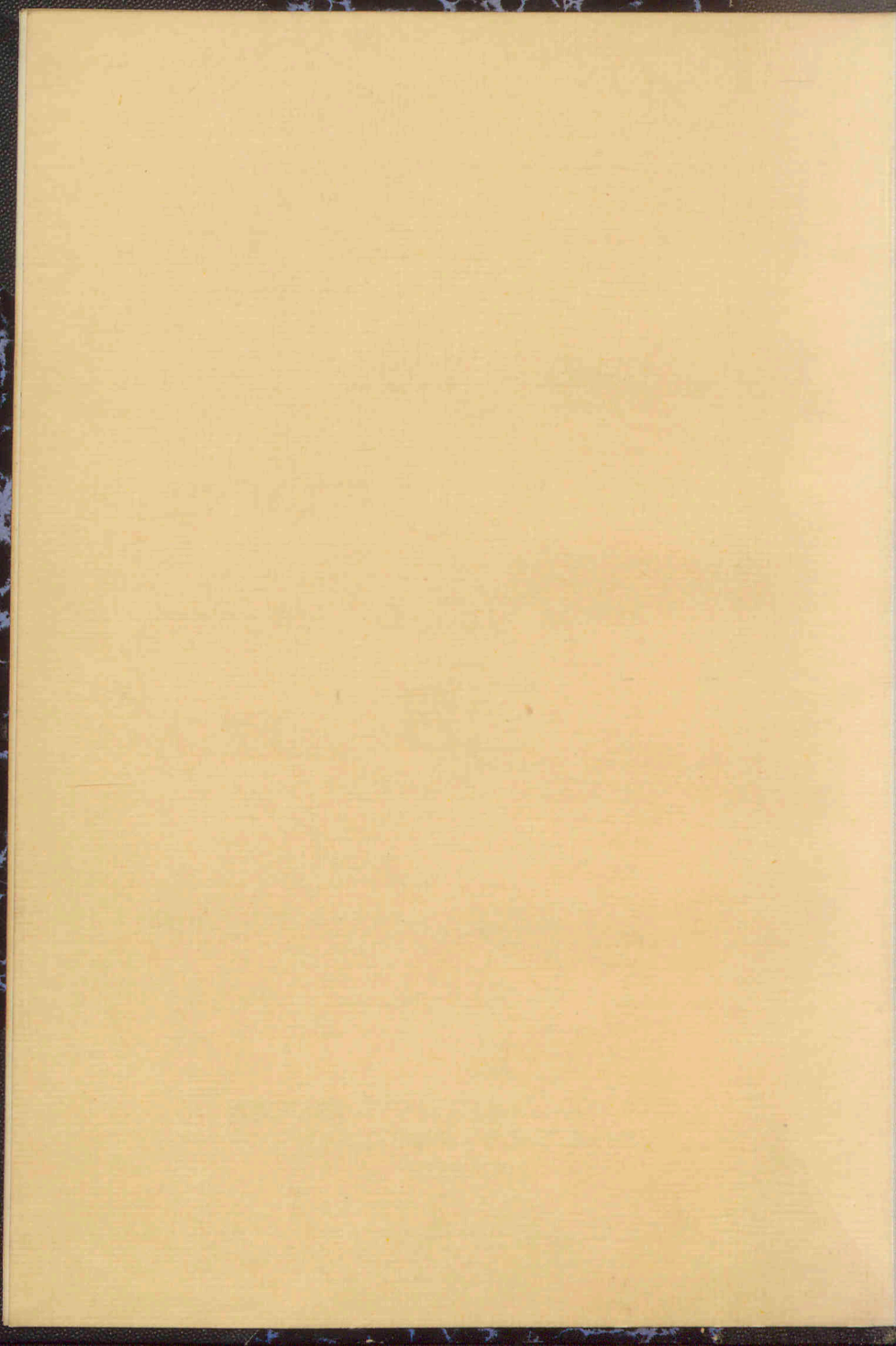
DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

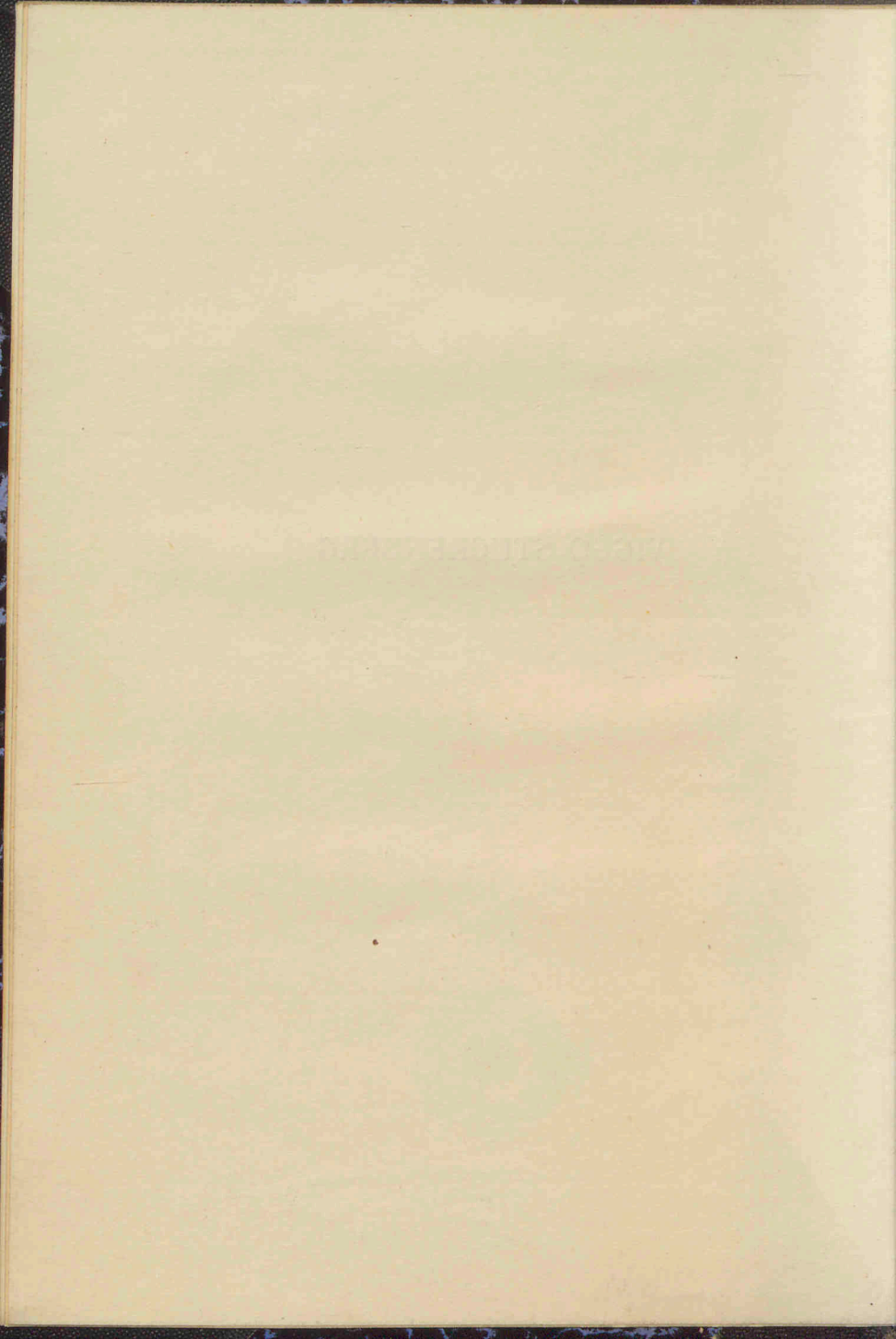
The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

VIGGO STUCKENBERG

423.3099

TIDER OG TANKER

Humanistiske Smaaskrifter.

CARL C. LASSEN

VIGGO STUCKENBERG

V. PIOS BOGHANDEL · POVL BRANNER

NØRREGADE · KØBENHAVN

MCMXXIII

Krøhn & Bogtrykkeri.

Der er Digtere, der vælger Alverden til deres fortrolige og uden Skaansel prisgiver deres Privatliv ud fra den Betragtning, at en Digter intet Privatliv har; det er hans Pligt at give Læseren Del i de Sorger og Erfaringer, der er blevet bestemmende for hans Digtningens Form og Indhold, og det er hans Haab, at hans Fejltrin og Fald kan blive andre til Opvejsning, at Beretningen om hans Lidelser kan borttage Smertens Brod hos dem, der er stedt i Trængsler af samme Art.

Overfor disse Digtere har den videbegærlige Læser let Spil. Digterens intimeste Liv aabner sig for ham som en Stue, hvis Fløjdøre slaas op paa vid Gab. Han behøver blot at følge Indbydelsen og tage Plads ved det veldækkede Bord. Der er nok at sætte Tænderne i, baade for den ærlige Videtrang og den lavtliggende Nysgerrighed.

Men der er ogsaa Digtere, der kun ad indirekte Vej giver os et Indblik i, hvad de har levet og lidt, og som altid har næret dyb Uvilje mod at udlevere deres private Jeg til offentlig Beskuelse og derfor været saa karrige med Meddelelser om deres eget Liv, at Efterverdenen kun gennem Vennernes Beretninger kan skaffe sig de nødtørftigste Oplysninger om Mennesket, der skjulte sig bag det berømte Navn. Det kan ske, at disse tilbageholdende Naturer røber sig; men kun for den, der forstaar at læse mellem Linierne og som har Øret opladt for de Ord, der taler den dybe Betagelses ægte Sprog.

Viggo Stuckenbergs er en Digter af denne Type. Nogle faa Linier om sit første Skridt paa Litteraturens Løbebane er alt, hvad han har efterladt sig af trykte Med-

delelser om sit Liv. («Selvbiografi». Illustreret Tidende 1901. Nr. 20).

Indirekte har han i sin første Prosabog »I Gennembrud« givet værdifulde Oplysninger om sin tidligste Barndom, om Forholdet til Forældrene og om sin sjælelige Udvikling i Overgangsaaene. Det oplevede og det tildigtede er i Bogens første Afsnit kun løseligt forbundne og lader sig derfor forholdsvis let holde ude fra hinanden. Navnlig synes Stuckenberg i Bogens andet Kapitel at have holdt sig saa nær til Virkeligheden, at man, bortset fra nogle faa Ændringer af Navne, Stillinge, Stedsangivelser o. l., i alt væsentligt kan betragte dette Afsnit som et Stykke Selvbiografi.

»Ude ved Hospitalet var Jørgen født,« hedder det i nævnte Kapitel. »Det laa paa en flad Mark i en flad Egn. Landevejen løb der forbi, hen over Landet . . . I Nord og Øst og Syd bredte sig Marker med spredte Gaarde og enkelte Landsbyer. Jærnbansen skar tværs over Markerne og tværs gennem Landevejen; man kunde følge Toget fra Horisont til Horisont omtrent; der var ingen Bakker.«

Man genkender i denne Skildring Stuckenbergs Fødestavn, Egnen omkring Vridsløse. »Hospitalet« er Cellefængelet, ved hvilket hans Fader, cand. phil. Frederik Stuckenberg, var ansat som Lærer fra 1859 til 1872.

Frederik Stuckenberg var Søn af den tyskfødte Skortensfejermester Stuckenberg, København. 19 Aar gammel blev han Student. Nogle Aar senere kom han til Englerup (i Nærheden af Ringsted) som Huslærer hos Englerups Ejer, Proprietær Marcus Høeg Staun. Her lærte han sin senere Hustru at kende. Det var Husfruens Søster, Johanne Fog, Datter af Toldkontrollør Fog, Slagelse.

I andet Kapitel af »I Gennembrud« hedder det om Jørgens Moder: »Hun havde saa tit fortalt Jørgen om den Dag, hun blev forlovet; det var ude paa Landet hos hendes Søster, hvor Faderen var Huslærer; hun havde staaet og pyntet sig med sin nye hvide Kjole, og saa

var Søsteren kommet og havde hjulpet hende, og, da hun var færdig, havde Søsteren sagt: Se saa, nu kan I jo gifte Jer paa Svovlstikker! Moderen var blevet rød i Hovedet og løbet ud i Haven; hun forstod saa godt Hentydningen; og dér ude havde hun truffet ham, og saa havde han friet.« Efter en lang Forlovelsestid lykkedes det endelig Jørgens Fader at faa »et kummerligt lille Embede . . . ude i Provinsen. Det Embede havde de giftet sig paa.« I ovenstaaende har Stuckenberg, efter hvad hans Slægtninge bekræfter, gengivet det, Moderen »saa tit havde fortalt ham.«

Det var i Aaret 1862, hans Forældre giftede sig. Aaret efter, 17. September, fødtes det ældste af Ægteparrets fire Børn. Det var *Viggo Henrik Fog Stuckenberg*.

Det var i et beskedent Hjem, den lille Dreng voksede op. Om Hovedpersonens Familie hedder det i »I Gennembrud«, at den var ikke stor; men »Penge havde den aldrig haft. Faderen havde været fattig alle sine Dage og Moderen ikke bragt Spor af Medgift.« Saaledes og-saa her. Livet gled for Forældrene hen i Arbejdets stille Ensformighed, og Viggos tidligste Barndom formede sig som Jørgens: »Største Delen af Aaret var de ene . . . Saa løb Jørgen rundt paa Markerne og havde Lege for med Forvalterens to Dreng; rendte over Stenbunkerne paa Landevejen eller krøb i Træerne.«

Eggen var ensformig og bød ikke paa mange Skønhedsindtryk. Der var dog én Ting, der betog Viggo. Det var Jernbanen. Dér, hvor den skar Landevejen, kunde han staa længe og stirre hen ad Skinnerne og grunde paa, hvad der var nede bag Svinget, og naar Toget var dundret forbi »som en Bøffeljord paa Flugt over Steppen«, fyldtes han af en underlig sky Længsel efter dette travle og larmende dér langt ude, som Toget havde bragt Bud fra.

Det var, mens han boede herude i den flade Vridsløseegn, at han første Gang hørte om de store, stille Stepper, og det betog hans Fantasi, saa han gik rundt og tænkte sig Markskellene slettet og Fængslet og de

spredte Gaarde borte og Banen glattet ud, saa det kunde blive helt fladt alt sammen.

I Hjemmet var det mest Moderen, han havde om sig.

Fru Stuckenberg lignede sin Fader, havde som han et mildt og elskeligt Væsen. Der var over hende noget ægte kvindeligt og fint. Ingen kunde være sine Børn en kærligere og mere opofrende Moder. I Modsætning til sin Mand var hun en udmærket Økonom, og som Husmoder forstod hun den vanskelige Kunst at vende og dreje de fattige Skillinger, saa hun med smaa Midler kunde skabe sin Mand og sine Børn et godt og hyggeligt Hjem.

Hun var af de stille, fordringsløse Naturer, som tænker mindst paa sig selv og har let ved at rette sig efter andre.

Hvad hun har betydet for sin ældste Dreng, og med hvor inderlig en Hengivenhed han følte sig knyttet til hende, derom vidner de gribende Vers, han som 32aarig Mand skrev ved hendes Baare, Digtrækken »Min Moder«, som staar at læse i »Sne«, og som uden Sammenligning er den skønneste Krans nogen dansk Digter har lagt paa sin Moders Grav.

Med nænsom Haand har Sønnen her tegnet hendes Billede, saaledes som han i Erindringen helst saa hende: siddende en stille Sommeraften paa sin Yndlingsplads ude ved det kære Englerup, hvor Høet dufter og Vandmøllen brummer sin sagte Sang over slagne Enge:

Jeg ser dig sidde paa din Bænk
og lytte til Duernes Kurren
og drømme din Lykkes beskedne Drøm
til Møllejulenes Snurren.

Mild og stille som Aftenens Fred
glædes du uden Lige,
aldrig vil skærere Fryd end din
mod Sommerhimmelen stige.

Storken deroppe, som højt i Kred
blandt kvidrende Svaler sejler,
Hylden ved Broen, hvis Blomstersne
den blanke Mølledam spejler.

Køernes Brølen langt ude i Eng,
Ændernes Rappen i Dammen,
Solnedgang, Sommer, Lyksalighed
spinder dit Hjerteslag sammen.

Fra Moderen siger han selv at have taget i Arv »en Drømmers aldrig vegne Hang til-larmløs, ensom Leven«.

Den Arv, han modtog fra Faderen, blev dog lige saa afgørende for hans Digterskæbne.

Frederik Stuckenberg og hans Hustru var i flere Henseender udprægede Modsætninger.

Han var i sit Hjem en myndig Husfader med en vistnok lidt for hastig Haand. I al Fald tyder adskilligt paa, at Viggos sønlige Hengivenhed under hans Opvækst har været lidt stærkere blandet med Respekt, end heldigt var.

Om Forholdet mellem Jørgen og hans Fader hedder det: »Faderen havde jævnlig en Lussing ved Haanden. Den kunde komme, naar Jørgen mindst tænkte paa det, blot han stod paa et Stolesæde eller væltede en Ildrager . . . Det var Fest for ham, naar Moderen en Dag skulde høre ham i hans Lektier i Stedet for Faderen; det gik saa hurtigt for ham. Hos Faderen varede det syv lange og syv brede; han turde ikke komme, før han var fuldstændig sikker paa, at nu kunde han dem, og det var det ham umuligt at blive, saa længe Faderen var i Værelset.«

Og dog var Respekten langt fra den eneste Følelse, han nærrede for Faderen, thi » . . . hændte det en sjælden Gang, at Faderen gav sig Tid og hørte paa ham og lod ham faa Svar, lyste Øjnene paa Jørgen, og han var saa henrykt, at han syntes, alle de flade Marker udenom laa og skinnede.«

Faderen var da heller ikke noget Dusingmenneske. I nævnte »Selvbiografi« siger Sønnen om ham, at han »rent samfundsmæssigt sit Liv igennem led under ingen Embedseksamen at have taget.« . . . »Det nytter ikke med Idéerne, selv om de er gode og meget bedre end andres,« sagde han, og det havde han som Fængselsmand uden Eksamen tilfulde erfaret.«

Af dem, der har kendt ham personligt, skildres han

som en selskabelig Natur, livlig, interesseret, underholdende, en Mand, der holdt af at samle de Unge om sig til Fest. Johannes Jørgensen har i »Mit Livs Legende« tegnet Billedet af ham som den midaldrende Hospitalsforvalter, præsiderende ved det Stuckenbergske Aftensbord: »... bred og bredskægget, meget talende og meget leende, altid ivrig optaget af Dagens Politik og Litteratur.«

I 1872 blev han Distriktsforstander i København og beklædte derefter denne Stilling, til han i 1885 udnævntes til Forvalter ved Vestre Hospital.

Hans Hovedinteresse var dansk Fængselsvæsen, og paa dette Omraade erhvervede han sig efterhaanden den meget omfattende Viden, han nedlagde i en Mængde Afhandlinger og i sin to Bind store historiske Skildring af Fængselsvæsenet i Danmark, et Værk, der trods sine Mangler af Fagmænd betragtes som et interessant og fortjenstfuldt Arbejde.

Størst Betydning fik hans Forkærlighed for den danske pönitentiære Videnskab dog gennem den Iver og varme Interesse, hvormed han ledede det af ham i 1878 grundede »Nordisk Tidsskrift for Fængselsvæsen«, som han trods alle Vanskeligheder redigerede, til han i 1897 overlod det til yngre Kræfter.

Der er i denne trofaste og uegennyttige Vedhængen ved et af Samfundet lidet paaskønnet Aandsarbejde noget, der minder om Sønnens usvigelige Troskab mod sit brødløse Digterkald.

Foruden dette var et stærkt Temperament, en ukuelig Trods og en stejl Uafhængighedshu Viggo Stuckenbergs Arv efter Faderen.

Drengen var omkring 9 Aar, da Familien flyttede til København.

Af hans første Prosafortælling ser vi, hvorledes han, Barnet ude fra de flade, ensomme Marker, var til Mode efter Omplantningen. Det hedder om Jørgen, at han i Skolen ikke turde røre sig det ringeste og tilsyneladende opmærksom fulgte Læreren med Øjnene; men hans Tanker var ikke ved Lektierne. »Dem lærte han uden-

ad, blot for ikke at faa Skænd i Timen og blive bemærket; kunde han dem, gik alt saa stille af, at han kunde dykke ned igen i den sky Stilhed, han altid søgte at skjule sig bag.«

I sin Fritid søgte han ud paa Fælleden. Den blev ham en kær Erstatning for de flade Marker ved Vridsløse. Derude paa Fælleden legede han Steppelegene om og atter om uden at kedes.

Saa randt Aarene, og den Tid kom, da Viggo skulde vælge sig en Livsstilling. 15 Aar gammel kom han da til Orlogs for at blive Søofficer. Antagelig har en stærk Udlængsel været medbestemmende ved dette Valg. At denne Udlængsel var til Stede, ja, endog fulgte ham langt ude i det fremmede, derom vidner det ejendommelige lille Træk, som Johannes Jørgensen beretter, og som Stuckenbergs selv har fortalt ham.

Han var med Øvelsesskibet kommet til Portugals Hovedstad, var gaaet i Land med Kammeraterne, men havde snart efter skilt sig fra dem for paa egen Haand at tage Lissabons Omgivelser i Øjesyn. Medens Solen brændte, vandrede han gennem de opadstigende Gader og befandt sig tilsidst øverst oppe paa et Sted, hvorfra han kunde se langt ind i Landet, og der langt borte i det sollyse portugisiske Landskab saa han en fjern Bygnings hvide Mure skinne — en Kirke eller et Kloster, badet i Soldisen. Og saa uimodstaaeligt følte han sig draget mod dette fjerne Sted, at han maatte gøre Vold paa sig selv for ikke at følge sin Længsels Bud, men vende om og søge tilbage til Skibet og Pligterne.

Og dog var den Hjemlængsel, han lærte at kende i den korte Tid, han for til Søs, ikke mindre kraftig end Længslen ud mod det fremmede og fjerne. Herom vidner nedenstaaende Brudstykke af et Brev, han nogle Aar senere skrev til en Kusine, der var kommet ud blandt fremmede:

»Jeg har ogsaa en Gang været hjemmefra, langt borte . . . jeg ved, hvad det vil sige.

I et bagende Solskin laa jeg paa Maven hen ad Dækket med et Brev i den ene Haand og en Appelsin i den

anden, — det var i Lissabon. Jeg laa og tænkte over Brevet, det var hjemmefra. Gud ved, hvor mange Gange jeg læste det.

Saa blev der sparket til mig; det var Baadsmanden, jeg maatte ikke ligge der og drive.

Jeg krøb op paa Rælingen og saa ned i Vandet, i Tajos mørke, mudrede Vand. Det var i Mundingen af Floden, Strømmen var stærk, det gik jo mod Havet, Maalet, som den havde drømt om og higet efter, lige fra den fødtes af Fjeldet. Mine Tanker lignede Flodens, ogsaa jeg længtes, længtes efter Hjemmet; men mine Længsler sprudlede endnu om deres Kilde, der var langt til Mundingen, til Maalet, — hundrede Mile mod Nord laa det.

Saa blev jeg jaget ned af Rælingen. Jeg havde ikke, som Du, noget andet Hjem.«

— — —
Han taalte ikke Sølivet og maatte opgive at komme paa Søofficersskolen.

I det lange Løb vilde en Sømands omtumlede Tilværelse næppe have tilfredsstillet hans Hang til »larmløs, ensom Leven«, og nogen langvarig Sorg har det antagelig ikke voldet ham, at hans Forsøg paa at blive Søofficer glippede.

Det blev besluttet, at han skulde gaa den studerende Vej. Han kom ind i det von Westenske Institut med det foreløbige Maal at blive Student, og langt ude i Fremtiden vinkede det endelige: en god Embedseksamen.

»Man maa have al den Taabelighed inde, som man kalder fagmæssig Kultur,« sagde Faderen, belært af smertelig Erfaring. »Ellers ved enhver Undermaaler mere end du selv. Men spørg blot ikke, hvad det er værd, som de ved.«

Foreløbig var der langt frem. I et Brev, dateret den 20. August 81, fortæller han, at han »er begyndt at hænge frygteligt i med Græsk og Latin«; men først i 1884, i sit enogtyvende Aar bliver han Student.

I disse Ungdomsaar gennemløber han en rig Udvikling, der navnlig fremskyndes af en flittig og stærkt

interesseret Læsning af de betydeligste danske og udenlandske Digtværker. Fra Drengæarene havde Læsning været hans Yndlingsbeskæftigelse, ligesom hans kæreste Underholdning var at iagttage.

Blandt Lyrikerne var Drachmann længe Genstand for hans varmeste Beundring, og som halvvoksen Dreng, hvem Kunsten lige havde grebet ved Vingerne og pustet fuld af »Tilbedelse«, vandrede han en Dag Købmagergade igennem i Hælene paa en høj, skægget Mand med en stor blød Filthat, sitrende af Andagt i den Tro, at det var den forgudede Digter, som just paa det Tidspunkt — var i Udlandet.

Denne Drachmannsdyrkelse, der iøvrigt spores mindre heldigt i hans første Digtsamling, forskaffede ham af og til Ærgrelser, naar den omstridte Digter var Genstand for ringeagtende Omtale. I et Brev, skrevet kort før Jul 1881, beklager den attenaarige Enthusiast sig til sin Kusine over nogle Slægtninges Bedømmelse af Drachmann:

Det kreperer mig frygteligt at høre dem ringeagte ham som et vanvittigt Nul.

Var det ikke min egen Familie, saa tog jeg mere kraftigt til Genmæle; men jeg er bange for at blive varm, for det har jeg faaet et ubehageligt Hang til, og saa løber Ordene uden Control, og saa kan man let blive »uvarmig«. — Men det kreperer mig nu alligevel frygteligt at høre en Aand som Drachmann blive saaledes bedømt! — smaaligt! hu!!

Der er i dette Udbrud baade krænket Pietetsfølelse og noget af den sagkyndiges Harme over en overfladisk Lægmandsvurdering. Selv læste han de store Digtteres Værker, ikke blot med Begejstring, men ogsaa med den Blanding af intim Forstaaelse og aarvaagen Kritik, der tidligt gjorde ham til en fortræffelig Litteraturkritiker. Hans Fader, der med Interesse og Sympati fulgte hans Udvikling, ytrede en Gang, at denne Evne maaske endog var Sønnens væsentligste, og om den 22aarige Student siger Vennen Johannes Jørgensen: »Han var for os Unge af hans Samtid ganske som

siden for de meget Yngre, en litterær Højesteret, ved hvis Kendelse man trygt slog sig til Ro.»

Ogsaa Teatret interesserede ham stærkt. Enkelte af de Breve, han som attenaarig sender en Kusine, former sig som regulære Anmeldelser af de Forestillinger, han har overværet. Baade Skuespillet og Udførelsen kritiseres indgaaende. Morsom er især hans Omtale af den Fiasko, Molbechs »Opad« oplevede paa Det kongelige Teater (1881). Efter en ubarmhjertig Nedsabling af hver af Stykkets fem Akter, hedder det:

Hvad Udførelsen anbelanger, da er Emil Poulsen grumme miserabel, — i det Hele taget tror jeg nok, at man har overdrevet den Herres Evner i en temmelig høj Grad; han er en frygtelig kold Natur Ansigtet ubevægeligt som en nyformet Cementgesims, Bevægelserne saa lidet overensstemmende med Talen, og Stemmen haard som Skiferstenen under Blikkenslagerens Hammer Derimod Fru Hennings! Du gjør Dig ikke Idé om, hvor hun er glimrende. Jeg svær Dig til, jeg havde adskillige Gange den største Lyst til at sætte op (paa) Scenen og give hende et Kys. Den Stemme! det Spil! de Bevægelser — hun er Kunstnerinde!

Saa ivrigt han end dyrkede sine æstetiske Interesser, var han dog langt fra noget Stuemenneske. Hans Yndlingsopholdssted var, som han en Gang udtrykte det: fri Luft, og Livet i Hovedstaden tiltalte ham ikke. »Kan man faa Indtryk af noget Stort i saadanne Omgivelser?« udbryder han i et Brev fra denne Periode, »umuligt«. Som de fleste af Personerne i hans Bøger følte han sig stærkt draget mod det aabne Land.

Herom vidner hans lyriske Produktion. Christian Winther undtaget, har sjællandsk Natur maaske aldrig haft en inderligere og mere forstaaende Elsker end Viggo Stuckenberg.

Nogle af sine dybeste og varigste Naturindtryk modtog han i de unge Aar under sine hyppige Ophold hos Moderens Slægtinge i det skønt beliggende Englerup.

Hertil kom han allerede som ganske lille sammen

med Moderen, og hertil vendte han tilbage i Ferierne, baade som Dreng og som ungt Menneske, ja, selv efter at han var blevet gift og havde stiftet eget Hjem, følte han sig draget af denne idylliske Plet af Midtsjællands Jord, hvortil han var knyttet ved nogle af sit Livs lykkeligste Minder.

Han, der i Selskab kunde være ængsteligt tilbageholdende, og hvis Ungdom først ret kunde udfolde sig, naar han kom blandt andre Unge, han levede op herude paa Familiens gæstfrie Gaard, hvor der hverken savnedes Ungdom eller højt Humør, og hvor han i fulde Drag kunde nyde den fri Natur, han den øvrige Del af Aaret saa bittert savnede inde i den larmende Hovedstad. Derfor var det altid med en Følelse af Sorg, han ved Feriernes Slutning tog Afsked med Englerup.

Et smukt Bevis paa, hvad disse regelmæssigt tilbagevendende Ferieophold betød for den vordende Digter, er nedenstaaende Brev, der her anføres i sin Helhed, da det er et personalhistorisk Dokument af ikke ringe Interesse:

Til

9de August 1881.

Det kjære Englerup.

Det er varmt, meget varmt, Pariservarme; men det er jo ogsaa en Middagsstund i Hundedagene og oven i Købet i Kjøbenhavn! Ja, Kjøbenhavn! Kjøbenhavn! dig har jeg nu ærgret mig saa tidt over, og trættet Andre med mine Ærgrelser ligesaa mange Gange, derfor har jeg i Dag sat mig ved mit Bord med den faste Beslutning ikke at nævne dit forhadte Navn tiere end højst nødvendigt. Lad mig altsaa forsøge paa for nogle Øjeblikke at bringe dig i Glemmebogen, — det vil falde vanskeligt, meget vanskeligt; thi en forvirret Blanding af Vognrassen, Barneskrig, Gaderaaben, Tøffelklapren, Fabrikspiben, etc. minder mig om din umiddelbare Nærhed. —

Her, paa mit Bord, ved Siden af mig, ligger der en lille Mappe. Den er fuld af udgaaede Blomster, klæ-

bede til hvidt Papir og forsynede med Datoer og Smaa-bemærkninger. Til hver Blomst hefter der sig et Minde, behageligt eller ubehageligt, lyst eller mørkt. — Jeg tager tidt disse Blomster frem, de bringer mig til at glemme Nutiden, til at se tilbage, — der er noget saa velgjørende ved i Aanden atter og atter at gennemleve, hvad svundne Tider have ført med sig. —

Der, forrest i Mappen, ligger nu »Hanekroen«, som Fanny gav mig. Det var en Formiddag, ovre ved Aaen, ved Møllestenen, vi havde slaaet Smut. Hun gav mig den i den Tro, at det var en Torskemund. — Saa er der Bulmeurten, Lindeblomsten, Fannys Lindeblomst, den jeg havde i Knaphullet sammen med Lallas Reseda, den Dag jeg rejste. — Saa kommer en vild Stedmoder fra Bedstemoders Grav, — jeg tog den deroppe paa Kirkegaarden den sidste Morgen; Fanny var med. — Der ligger en Jasmin, oppe fra den nye Gaard — — —

Og eftersom jeg blader videre, dukke Minderne op, et for et, Billede for Billede. — Jeg ser Alt, ligefra den første Morgen til den sidste Aften, da vi stod ovre ved Goldbroen, Fanny, Lalla og jeg. Jeg hører Vandet risle dæmpet gennem Stigboret, hører det vifte i den heldende Pil, jeg ser Taagen sænke sig over Engen, ser den bleggule Maane skinne mellem Granerne — — —

Herinde skinner Maanen ogsaa, blandet med Lygteskæret. Oppe over Taget staar den og smiler, — et underligt koldt, stivnende Smil. Jeg er ved den sidste Blomst i Mappen. Duften har for længe siden forladt den, den ligger der vissen og tør, livløs som alle de andre. —

Tiden iler fremad, og Blomsterne visne; men Minderne, som de gjemme, visne aldrig, de er Blomsternes Sjæle, stedse friske, stedse duftende Evighedsblomster, og for disse Evighedsblomster, for denne Mindebouquet er det, at jeg bringer Eder min Tak, thi det er paa Englerup, sammen med Eder, jeg har plukket den. —

Nu lukker jeg Mappen. Billederne træde tilbage, et for et forsvinde de i Taagen, — jeg er atter i Kjøbenhavn.

Nede i Gaarden støjer Ungerne, de kan ikke enes, ude paa Gaden rasle Vognene afsted, det er stegende hedt — —

Leve Landet! Leve den for mig kjæreste Plet udenfor mit Hjem, leve Englerup! Viggo Stuckenberg.

At dette er et tilforladeligt Udtryk for Kærlighed til Naturen, vil ingen nægte, og dog bundede denne Kærlighed endnu dybere, end disse ungdommelige Begjstringsudbrud lader ane. Den vokser i de følgende Aar til en Følelse af næsten religiøs Karakter og bliver ved Siden af hans Trang til i alle Forhold at være sand og oprigtig, et af de mest fremtrædende Træk i hans Personlighed.

Denne dybt rodfæstede Samhu med Naturen har desuden været af afgørende Betydning for den Livsbetragtning, som præger hans Digtning, og som han allerede nu — i Attenaarsalderen — gør ihærdige Forsøg paa at formulere. »Naturen, hedder Guden,« skriver han i et Brev (2. Marts 82), »det skabende, det vækkende, det tilintetgjørende i Naturen. Han prises ikke til bestemte Klokkeslet efter trykte Bogstaver. Enhver synger sine egne Sange i sit Maal, kraftige, stærke Sange, der har lige saa meget Malm i Stroferne, som de trykte Salmer har Klynk. Naturen er min Gud.« Paa egen Haand er han ikke kommet til dette Resultat. Det ligger nær at antage, at Tidens naturalistiske Digtning har haft en Finger med i Spillet. Og saaledes var det da ogsaa.

I det Aar, han blev Student, var August Strindberg en Tid lang hans Yndlingsforfatter, den Strindberg, der skrev »Röda rummet«, den radikaleste blandt de radikale. Da han samme Aar slutter Venskab med Johannes Jørgensen, mødes de i Glæden over Naturens Sag i Troen paa Naturalismen som det eneste saliggørende i Digtningens og Kunstens Verden. Johannes Jørgensen siger herom: »Vi var vakte af Georg Brandes, paavirkede af Jacobsen, Skram og Schandorph, uddannede ved Læsningen af de store Russere og de store

Franskmænd — Turgenjew, Dostojewsky og den Tolstoi, der skrev »Anna Karenin«, Beyle, Merimée, Zola og Brødrene Goncourt. Vi fik den Gang en Opdragelse i Virkelighedssans og Virkelighedsrespekt, der blev bestemmende for os Livet igennem.«

Der var i det for dansk Poesi mindeværdige Aar 1884 fire unge Digttere, der — som Stuckenberg en Gang skrev — »fandt hverandre bag et og samme Plankeværk.« Det var foruden ham selv og Johannes Jørgensen, Oscar Madsen og Sophus Clausen.

Stuckenberg var den ældste, nylig fyldt eenogtyve. Synderlig Menneskekundskab havde ingen af dem; men Venskabet og Poesiens Baand knyttede dem sammen, og de forenedes i et lidenskabeligt Selvstudium og en umættelig Lyst til Naturiagttagelse. Paa deres Vandringer i Københavns Omegn blev de aldrig trætte af at opdage nye Nuancer i Naturens skiftende Minespil, og det var ikke det sjældne eller romantisk fremmedartede, de fæstede Opmærksomheden ved. Det var netop det hverdagsagtige, det tilsyneladende banale, i hvilket de søgte og fandt en hidtil uanset Skønhed. Et Plankeværk i Valby var dem kærere end alle Italiens Marmorpaladser tilsammen, siger Johannes Jørgensen, og i Vennen Albert Gottschalcks Billeder genfandt de fire unge Digttere »samme nøgterne Følsomhed, samme rige Stemningsliv i Anledning af de tilsyneladende uanseligste Ting.« I hans løst henkastede, men dybt bevægede Billeder, genfandt de deres eget intime Forhold til den danske Natur og de Piletræer, Vejr møller og Kaalhaver, han malede, var dem »kærere end alle Bocklin'ske Cypresser, Laurer og Marmorvillaer«.

Saaledes gaar det da til, at medfødte Anlæg, stærke Naturindtryk og Samlivet med Vennerne — i Forbindelse med Paavirkning fra Tidens aandelige Strømninger — er med til at præge og forme Personligheden i de Bøger, hvormed Viggo Stuckenberg gør sin Indtrædelse i Litteraturen.

Allerede som Dreng var han begyndt at skrive Vers, men som den bly Natur, han var, lod han ingen se sine Digte og var dybt ulykkelig, hvis nogen ved et Tilfælde fik et Indblik i hans Hemmelighed.

Som ganske ungt Menneske morer han sig med at skrive lange Rimbreve, en Slags lyriske Stiløvelser, hvormed han opøver sine formelle Evner, og i et Brev fra Slutningen af 1881 fortæller han med barnlig Glæde om sin første Oplæsning af »egne Værker«. Man mærker paa Ordenes Hoppen, hvor henrykt han er over Udfaldet: »Der er noget, jeg saa gjærne vilde fortælle Dig, — men jeg tør ikke rigtig; jeg tror ikke rigtig Fader holder af det; men jeg kan saa daarligt tie! det kribler og krabler i mig Jeg har haft en lille Succes, for en »snever« Kreds, Bifaldet var, om ikke storemende, saa dog godt; navnlig var den kvindelige Tilhører meget begejstret! Den mandlige sagde ikke meget; men jeg kunde se, at det havde gjort sin Virkning.« I en Efterskrift tilføjer han, saare betegnende: »Omtal ikke dette i muligt Svar.«

I sit Hjem havde han truffet Digteren H. V. Kaalund, Faderens Fætter, og denne havde faaet hans første Drengepoesier at se; men han sagde, at det var alt sammen skrevet af efter Oehlenschläger, og at det var Faderen, der vilde, at Viggo absolut skulde være Digter. Det første var ikke helt grebet ud af Luften. Det sidste passede derimod ikke.

Saa gik han til Bergsøe med Digtene. Han raadede ham til først at skrive en Prosabog og gemme Versene, til han havde faaet Navn. Saadan havde han baaret sig ad. Efter »Fra Piazza del popolo« havde han sluppet sine tidligere skrevne Digte ud, og saa havde Folk fundet dem dejlige. Havde han debuteret med Versene, var det blevet en Fiasko.

Raadet var godt nok, men det var ham umuligt at følge det. Han skrev en ny Samling Vers, og da de var færdige, tog han Mod til sig og gik til ingen ringere

end Edvard Brandes. Brandes læste den unge, ukendte Mands Digte med Forstaaelse og sagde til ham: »Jeg har en anden Digtsamling liggende. Det er meget bedre Vers end Deres; men under Deres er der en underlig bunden Glød, som er mig mere værd.« Ved disse Ord af den højt beundrede Kritiker svulmede den unge Mands Hjerte. Han var altsaa Digter.

Brandes fandt iøvrigt, at det var saa smaa Ting, han skrev om — Taage, Sne, Træer. Han gik hen til Vinduet og saa ud. »Kalder De maaske det Poesi, naar jeg siger: Hvor der er smukt i Ørstedsparken i Dag! — — Ja,« føjede han til og saa saa mildt og kammeratligt paa den unge Digter, som til Dato ingen fremmed Mand havde set paa ham — »det er vist nok Poesi.«

Og hermed tog han Stuckenberg's Vers i sin Vare-tægt. Det var ikke hans Skyld, de kom ud; »men da de kom ud,« fortæller Stuckenberg i sin »Selvbiografi«, »gav han dem det Rygstød, der udadtil — og Gud ske Lov — langt fra skabte dem et evigt Liv, men som for mit Vedkommende forlenede mig med det Skomager-hovmod, der fik mig til fremtidig at se paa Verden og Menneskene, som jeg lystede.«

Den Digtsamling, der her er Tale om, er »Digte«, hvormed han debuterede 1886.

Han er i denne Bog saare langt fra den afklarede og inderlige Poesi, vi beundrer og elsker i »Sne« og »Flyvende Sommer«. De fleste af Digtene er nærmest at betragte som dygtige Elevarbejder af en ung Mand, der tager sin Kunst med Alvor og Energi, men foreløbig har set og oplevet for lidt.

Digtene præges gennemgaaende af en Trods, hvis Udtryk svinger fra det altfor patetiske til det altfor for-sorne. Ingen behøver at tvivle om, hvor Digteren aandeligt hører hjemme. Han repræsenterer den flammende Studentersamfundsradikalisme. For ham er Georg Brandes Guden og Drachmann dennes Profet.

Man læse blot dette ene Vers af hans »Paaske-salme«:

Du tvivlende Verden! jeg elsker din Spot
ad Paaskens prangende Skimmel,
ad Naaden og Frelsen og ellers, hvad godt
der ligger og mugner i Gravens Kachot
eller højt i en ubekendt Himmel.

Eller dette af »April 1885«, hvor han læser i For-
aarets trodsige Træk:

Med Haansmil der staar, vi er fattige Skrog,
som lader med Kyshaand os kue
og takker for Sparket; det varmer jo dog,
naar Sneen slaar ind i vor Stue;
vi er fattige Folk, som er glad ved lidt Mad,
for en Skorpe vi alt vilde bytte
og glæde os tidobbelt, fik vi et Fad
og Stormand deri vilde spytte.

Ved Siden af disse Digte, der minder om Drach-
manns næstbedste, er der andre, i hvilke Stuckenberg
er sin senere Lyrik et betydeligt Skridt nærmere, Digte,
hvori vi sporer det, Edvard Brandes med et træfsikkert
Udtryk kaldte »en underlig bunden Glød«. Det er
Digte som »Et Sommerdigt«, hvori han paakalder Ef-
teraaret, den store Spotter, der gør det af med den løgn-
agtige Sommers »Solskinsleflen«:

giv mig for Somrens falske, hede Glød,
din sanddru Spot, din ægte, kolde Død!

Og »Snefnug«:

De falder som pjuskede Stumper
af alle de blodtunge Drømme,
Somren klækkede ud, —
livløse, blegnede Rester
af tusinde Bønner, der søgte forgæves
Himlens retfærdige Gud.

Og der er Digte, hvor man uvilkaarligt maa beundre
ikke blot den Elegance, hvormed Versene er formede,
men ogsaa den usædvanlige skildrende Evne, som her
lægges for Dagen. Med hvilken Lethed er ikke denne
Tegning af Dryaden henkastet:

Og foran i Hegnet,
 gyngende let paa en svajende Gren,
 sidder med skødesløst hængende Ben,
 nøgen, i Ly under viftende Blade,
 med Rakler i Haaret, Dugperler paa Brystet,
 et vemodigt Træk om den fyrige Mund,
 fin som et Skyggerids, tegnet
 paa Skumringens halvdunkle Grund,
 en dejlig Dryade.

Ikke mindre overlegent er i »Aaliv« Guldsmeden
 taget paa Kornet:

Staalblaa og gylden og flot i sin Flugt,
 skødesløst stryger den tæt over Vandet,
 oppe og nede, ret frem og i Bugt.

Det var i Digte som disse, Vennerne fandt noget, der
 mindede om Stuckenbergs selv, »noget ejendommeligt
 fint, høvisk, ridderligt og tillige noget elegant, legende
 let og lyst«. Dette lyse og lette kan i enkelte Digte som
 »Bækken« og Billedteksten »Strandsol« endog udarte
 til tom og lapset Rutine.

Med denne Egenhed i hans tidligste Digtning stem-
 mede ogsaa Indtrykket af hans ydre Personlighed, for-
 tæller Johannes Jørgensen i sin smukke Mindetegning
 af sin afdøde Ven. »Der var over hans Tale med dens
 bratte Overgange, over hans pludseligt frembrydende
 Smil, ja over Lokkehaaret, det flagrende Slips, den
 elastiske Gang, Stokken, han svippede i de omhyggeligt
 behandskede Hænder, i al Beskedenhed noget af det,
 som man i ældre Tid kaldte et Kunstnerydre, noget, der
 mindede En om, at han var i Slægt med H. V. Kaa-
 lund.«

Det lyse og lette var dog kun en enkelt Side af den
 unge Stuckenbergs Personlighed. At det trøstesløse Mis-
 mod ikke var ham fremmed, ser vi af et Digt som
 »Frostnat«, hvor han bevidst har tilstræbt en »ny Stil«:

Den kolde Natteluft i Huden stikker,
 og Sneen knirker skarpt for hvert et Skridt,
 ud over Marken Maaneskinnet ligger
 sneblinkende og saa forfrossent hvidt.

Der staar ved Vejen et Par nøgne Pile,
de ser saa sært forkomne ud de to,
de sorte Grene vipper uden Hvile
i Vinternattens kolde, blege Ro.

Her er ingen flotte Manerer, ingen Pyntelighed. Det lette og elegante er vegen for en ubehjælpssom og ubesmykkende Naturalisme. Tilværelsen er trist som de øde Marker, Digteren i den maanelyse Vinternat vandrør hen over. Saa bittert dette er, det skal dog siges uden sentimental Klynken:

Jeg standser under Pilene og sparker
lidt Sne af Støvlerne og ser mig om —
en hegnløs Vej ud over nøgne Marker,
en frostgold Vej i snehvid Fattigdom.

I dette nøgternt ærlige Digt ser vi for første Gang et Skimt af Stuckenbergers sande Digteraasyn.

Aaret efter Udgivelsen af »Digte« — i Maj 1887 — giftede han sig med Ingeborg Pamperin, Datter af Manufakturhandler Pamperin i København.

Han var nogen Tid forinden begyndt at undervise i Slomanns Skole, vistnok i højere Grad tilskyndet af Nødvendigheden end af stærk indre Trang. Ikke destomindre: Lærergerningen tiltalte ham — i alt Fald mere end andet Lønarbejde — og Poesien kunde den 23aarige Ægtemand jo ikke leve af. Den blev fra nu en Fritidssyssel, han maatte nøjes med at dyrke, naar Slidet for det daglige Brød levnedede ham Tid og Kraft dertil.

Foreløbig tog han med Energi og godt Mod fat paa sin dobbelte Gerning som Lærer og Digter. Han var ung, havde alle Kræfter i Behold og var fuld af Planer. Den Regelmæssighed, han ved Skolegerningen var kommet ind i, tiltalte ham i høj Grad. Han nøjedes ikke

med at passe sine Timer. Ogsaa uden for Skoletiden var han yderst flittig, var altid hjemme, læste meget og skrev paa en bestemt Tid af Dagen et halvt eller helt Kapitel af sin ny Prosafortælling, og efter nogen Tids Forløb kastede han sig over Studiet af Botanik, for at tage den Embedseksamen, der var ham en Nødvendighed, hvis han ikke Resten af sine Dage skulde friste en fattig Timelærers kummerlige Lod. Paa hans Skrivebord fandt Vennerne til deres Forundring Spiritusflasker, Reagensglas, Frøprøver og andre til Studiet hørende Sager. Et Boglegat satte ham i Stand til at købe de fornødne Haandbøger og i de lange Vinteraftener sad han bøjet over sin Videnskab, ivrigt dampende paa sin lange Pibe. I disse stille Timer forekom det ham, at han fornam »Evhighedens Sne paa sin Isse«.

Det var et stille, arbejdsomt Borgerliv, han førte i denne Periode. Betegnende for hans udpræget borgerlige Følemaade er, at han i en Række Smaaartikler til et københavnsk Dagblad demonstrativt undertegnede sig *Civis* (Borger), og at han, da Henrik Ibsens »Hedda Gabler« udkom, tog Parti for det bedsteborgerlige Pjokkehoved Jørgen Tesman og kun havde Spot tilovers for Skønhedskravets og Livsnydelsens Repræsentanter, Hedda og Løvborg.

Saadanne »Civis-Perioder« forekommer undertiden i de mest uborgerlige Digteres Liv. Selv Drachmann levede jo i en længere Aarrække som den adstadigste Familieforsørger. Som Regel er disse Perioder gavnlige for de paagældende Digteres sociale Position, men lidet fordelagtige for Poesien — navnlig ikke for den lyriske. Saaledes ogsaa med Stuckenberg. Han udgav 1888 »I Gennembrud« og Aaret efter »Messias«, der som Kunstværker betragtet var ømtrent lige mislykkede. Naar man nu læser dem med en vis Interesse, er det ikke paa Grund af deres digteriske Værd, men fordi disse to Prosafortællinger siger os en Del baade om den unge Stuckenberg selv og om Firsernes Ungdom.

»I Gennembrud« rummer iøvrigt nogle gode Kapit-

ler, nemlig de første, der skildrer Jørgen Withs Opvækst. Her har Stuckenberg haft en rig Kilde at øse af i sine egne Barneminder. Og han har haft den skildrede Periode tilstrækkeligt paa Afstand, saa han har kunnet holde Stoffet ude fra sig og give det kunstnerisk Form.

Ogsaa i Skildringen af Jørgens første Studentertid er der mange kvikke og rigtige Iagttagelser. Ypperligt genfølt og gengivet er Stemningen under Rusgildet, hvor han »føjte sig revet med af en stimlende Hær paa Marsch mod Fjenden, saa sig midt i et stort Tog, der hug Skranker til Side og ryddede Veje over nye Vidder.« Men eftersom Fortællingen skrider frem, træder Forfatterens Mangel paa menneskelig Erfaring stadig klarere for Dagen, og trods mange kønne Enkeltheder, er der i Skildringen af Forholdet til den unge Pige, Jørgen elsker, saa meget uopklaret, navnlig hen mod Slutningen, at de gode Indtryk udviskes og Bogen som Helhed maa betegnes som umoden og uklar.

I »Messias« er der et rappere Haandelag, men af objektiv Menneskeskildring kun svage Tilløb. De fire, fem unge Studenter, der fortælles om, ligner hinanden som Fluier, og først et halvt Hundrede Sider inde i Bogen lykkes det Læseren efter megen Møje at finde ud af, hvem der er hvem.

Som Tidsbillede har Bogen ikke ringe Interesse, fordi den giver et paalideligt Indtryk af Stemningen i visse Kredse i det uroligste Afsnit af Provisorietiden. En af Bogens unge Mænd udbringer i den politiserende Krostueforsamling af halvfulde Studenter og Bønder en Skaal for den politiske, den litterære og sociale Messias, der skal rydde Templet med Svøbeslag og skaffe Fred for al Kvide. Det var den Fører, Masserne savnede, og de bedste blandt de Unge drømte om. Den ventede udeblev, og om denne triste, haabløse Venten fortælles der i »Messias«. Den »Stormgangens Jubel«, der ved Kampens Begyndelse fyldte Sindene, ebber langsomt ud. Hæren paa Marsch mod Fjenden opløses, Toget, der nedhuggede Skranker og ryddede Veje, for-

vandles til et Drømmesyn og tilbage er kun Afmagtsfølelsens beskæmmende Virkelighed.

Saa ringe »Messias« er som Kunstværk, er Fortællingen dog interessant som Udtryk for den rettroende, men yderst kortsynede Realisme, der tilstræber en pinlig, næsten fotografisk nøjagtig Virkelighedsgengivelse, den, man i Halvfemserne betegnede med det haanlige Udtryk *Skomagerrealisme*. Der er i »Messias« en Ophobning af ligegyldige Smaatterier, der undertiden grænser til det parodiske. Som Eksempel herpaa skal blot nævnes Skildringen af Jansens Besøg i den lille frederiksborgske Restaurant, hvor den unge Mand vil indtage sin Middagsbøf. Først beskrives Lokalteterne, især Gulvet; dernæst en »friseret Opvarter«s Smaapussen, saa Jansens Stilling ved Bordet mens han venter paa Bøffen, og da denne endelig kommer, hedder det:

»Den var sej og lugtede af branket Fedt, men han spiste hver Mundfuld og gav femten Øre i Drikkepenge, da han var færdig«.

Grundigere Besked kan man ikke forlange — end ikke af en Realist.

Efter Udsendelsen af »Messias« indtræder en længere Pause i Stuckenbergs Forfatterskab, idet der hengaar ikke mindre end fem Aar, inden han udsender sin næste Bog: »Den vilde Jæger«. Det er i disse fem stille Aar, han udvikler sig til Kunstner.

Da han atter træder frem for Offentligheden, er han en anden, baade som Digter og Menneske.

Hvorledes er denne Udvikling da foregaaet, og hvilke personlige Oplevelser har været medvirkende Aarsager?

Til Besvarelsen af disse Spørgsmaal savnes foreløbig tilstrækkeligt Materiale. Med Sikkerhed kan — indtil videre — blot siges, at han eftersom Aarene gaar, føler sig stadig dybere skuffet »af Livet, af Kærligheden, af Kvinden, af Ægteskabet«.

I sit Ægteskabs første Aar havde han set Tilværelsen i Lyset af sin unge Lykke, og han havde haft god Grund dertil.

»Viggo Stuckenberg og Ingeborg Pamperin,« siger Johannes Jørgensen, »dannede det mest ideale Ægtepar, jeg nogen Sinde har kendt. De var to smukke Mennesker — de holdt inderligt af hinanden — de havde Idéer, Sympathier, Smag fælles.«

Deres Ægteskab var for dem begge et fuldstændig frit Forhold, der kun skulde bestaa, saa længe gensidige Følelser bandt dem til hinanden. I deres Øjne var et ægteskabeligt Samliv uden Kærlighed usædeligt, ligesom alt, hvad Kærlighed krævede, var tilladt. Selv havde de ladet sig vie — endog kirkeligt, men kun af Hensyn til Familien.

Den unge Frue var Sjælen i den lille litterære Vennekreds, der den Gang samledes i Stuckenbergs Hjem, og sjælden har en dansk Digterhustru i den Grad været sin Plads aandeligt voksen. Alle Husets unge Venner var mer eller mindre forelskede i hende. Hun var baade deres forstaaende Søster, deres omhyggelige Moder og deres Kammerat i Kunsten. Hun skrev Noveller som de, og hun læste højt for dem af Turgenjews »En Jægers Dagbog«, hendes litterære Huspostille, der altid laa paa hendes Sybord. Hun var tillige en ung Kvinde, der gjorde dem ulykkelige med en kølig Hilsen og lykkelig ved et fortroligt Ord eller et lysende Smil. »Hun var,« siger Johannes Jørgensen, »Veninden, vi var Dus med, og til hvem man kunde tale om alt — hun var Musen, som man skrev Vers til for et Kys paa hendes Kind. Hun var Marketendersken i vor lille Fremskridtets Hær — hun var Valkyrien, der gik forrest i Kampen, og hun var Præstinden for den hellige Ild i vore Sjæle.«

Naar man til Johannes Jørgensens skønne, mindebevægede Skildring af Ingeborg Stuckenberg, lægger hendes Mands Digte til hende og Sophus Clausens gripende Mindedigt, faar man Indtrykket af en usædvanlig Personlighed, en rigt udrustet Kvinde, impulsiv og varmtfølende, stejl og ærlig af Karakter.

Hun havde en Gang set Tilværelsen i Optimismens Rosenskær; men som Aarene gik, gjorde hun den usige-

ligt bitre Opdagelse, der udtrykkes i Slutningslinierne af Sophus Clausens Mindedigt:

Der bliver fortvivlende lidt af saa meget:
kun Aandemusik.

Den Opdagelse maa ethvert Menneske gøre; men det er ikke alle, der formaar at lære Resignationens vanskelige Kunst.

Ingeborg Stuckenberg kunde ikke. Derfor siger Digtervennen om sin »Ungdoms frimodige Søster«:

I dine Øjnes Aandemusik
det kæmper og haaber, det hvirvler og spøger
som Genfærd fra tusinde Tider og Bøger,
du vilde ej taale, at Livet forgik.

Kunstnerisk anlagt, som hun var, drømte hun om, at Smerten og Sorgen en Gang skulde løse hendes Tungebaand, saa hun kunde give Summen af sit Livs Erfaringer kunstnerisk Form.

Smerten og Sorgen kom i rigt Maal; men det blev ikke hende, det blev den Mand, hvis Navn hun bar, der skulde tolke hendes Sjæls Klage:

Hvorfor er vi Mennesker usle,
hvorfor er I Mænd saa smaa,
hvorfor maa alle de svigte,
som jeg trode saa inderligt paa,

Hvorfor dør deres Hjærte og Hjerne
saa hastigt som Dugfald for Sol,
hvorfor styrter de fattigt i Støvet
deres Ungdoms kongelige Stol?

I den dejlige Digtrække »Ingeborg« staar hendes Aasyn uforgængeligt ætset i Sprogets Malm:

Og jeg ser i dine Øjne en Jammer
saa dyb som Livsens Forlis,
og jeg ser i dit Øje en Stolthed,
hvid som Snefjældes Is.

Jeg ser i dit Øje dit Hjærte
stirre mod de højeste Bjærge,
og jeg glemmer de hule Dale
og alle de krybende Dværge.

Saaledes var hun, den »strenge, stærke, stolte Ingeborg«, som nyere dansk Poesi staar i dybere Gæld til end til nogen anden Kvinde. Hvad hun har betydet for Viggo Stuckenbergs Digtning, kan enhver læse sig til i Værkerne fra det sidste Tiaar af hans Liv. Først og fremmest i »Sne«, men ogsaa i de betydeligste af hans Prosafortællinger »Fagre Ord« og »Valravne«.

De havde begge drømt om »at danse — hen ad Livets Vej«, men i sit Ægteskabs første Aar — i Civis-Perioden, som Johannes Jørgensen kalder dette Tidsrum — faldt han til Ro i sin Lykke, han som saa mange andre. Hustruen »gik ind i hans Liv som et Led blandt andre Led — et Nummer paa det daglige Program, ligesom Skolen, Middagsmaden og Aftenpiben«. For hende var der intet selvfølgelig i denne Udvikling. At han var tilfreds i sin flittige Optagethed, var ikke hende nok. Der kom i Tiden efter hendes første Barns Fødsel noget uroligt og rastløst over hende, og hun kunde tit minde om »en stor, hvid Sommerfugl, der er kommet ind i en Stue og forgæves flagrer mod Loft og lukket Vindue«.

Viggo Stuckenbergs Falden til Ro i Arbejdet og Hjemmehyggen skulde dog ikke blive af længere Varighed. Den fredelige Hverdag har ogsaa et Medusaansigt, som vel kun de færreste skimter, men som ingen, der blot een Gang har higit mod et stort Maal, undgaar at se. Viggo Stuckenberg saa det ikke, da han var »ung og fuld af Mod«, men eftersom Aarene randt, og Skuffelser skærpede hans Syn, afslørede det sig for ham i al sin Grumhed.

Omkring sig saa han kun Nederlag. I det politiske Liv triumferede Reaktionen, og i Stedet for at afkaste Undertrykkelsens Aag, bar Folket det trællelydigt med bøjet Nakke.

I Litteraturen havde Realismen tilsyneladende sejret; men nu begyndte de Unge at tvivle om Berettigelsen af en Kunstretning, hvis Dyrkere var uden Forhold til det gaadefulde og trods al Videnskab stadig uopklarede i Livet som i Døden, en Kunstretning uden Til-

knytning til den Tilværelsens Mystik, der fra Tidernes Morgen havde været en saa vigtig Inspirationskilde for Poesien. Omkring 1890 begyndte der baade herhjemme og i Udlandet at hæve sig Røster om, at Realismen var en falsk Kunstopfattelse, der gjorde Verden flad i Menneskenes Øjne. Verden var netop *dyb*. Sandhedskravet havde sin Berettigelse, men burde ikke være det ene-raadende i Poesien. Ogsaa Skønhedstrangen, Uendelighedsfornemmelsen og Evighedslængslen burde frit kunne udfolde sig.

Det var ikke et enkelt Sted, man følte dette. Det laa i Tiden. Den historiske Lov: to paa hinanden følgende Slægtled kan ikke leve paa de samme Idéer, bekræftedes atter. Over hele Europa var der Gæring og Uro indenfor Kunst og Litteratur. I Frankrig havde Symbolisterne rejst Kampen mod Realismen. I Norge var den en Gang saa radikale Arne Garborg med sin Bog »Trætte Mænd« (1891) gaaet over til Kristendommen. I Sverige havde Verner von Heidenstam og Oscar Levvertin i Fællesskab hejst Oprørsfanen, og i Danmark sporedes blandt de Unge et stærkt Omslag i Stemningen. Udenlandsk Digtning, præget af helt andre Idéer end Naturalismens, udøvede paa denne Tid en mægtig Indflydelse paa det Digterkuld, Viggo Stuckenbergs tilhørte. Digtere som Edgar Poe, Maurice Maeterlinck, Pierre Loti, Paul Verlaine, men først og sidst Charles Baudelaire læstes med Lidenskab, og den Livsstemning, disse Digtere fremkaldte, var nær beslægtet med Romantikkens. »Var Livet hæsligt — saa gjaldt det om at lyve det skønnere,« siger Johannes Jørgensen i sin Skildring af disse Gennembrudsaar. »Var Dagen kold og graa — saa valgte vi at leve i Natten, der med sin Fløjelskaabe skjulte alle Pjalter, dækkede over alle Saar. Vi blev Elskere af Mørket, det mystiske Mørke, der lægger Stemning over det mest dagligdags, og vi genopdagede Maaneskinnet, det som skadelig Romantik saa argt forkætrede Maaneskin.«

Det var ikke blot Maaneskinnet, der atter kom til

Ære og Værdighed. Ogsaa den romantiske Digtning fik paany Værd i de unge Digteres Øjne. Tieck og Novallis og Eichendorff læstes med Begejstring, ja, selv vor hjemlige Oehlenschläger blev noget mere end en støvet Klassiker.

I hans Vaulundurs Saga fandt Viggo Stuckenberg sit Væsen saa dybt tolket i disse Eigils Ord, at han en Dag anvendte dem paa sig selv: »Jeg haver intet Haab og drives kun af en ængstelig Forlængsel, langt, langt hen i den vide Verden efter noget Bedre. Derfor stirrer mit Blik i hele Timer ud i den tomme, blaa Himmel, og derfor er Stenen i min Hjælm blaa, og derfor var Alrunes Klædebon blaat; og den matte, dunkle, tærende Forlængsel er min Valkyrie!«

Denne Følelse, der senere kom til at danne Grundstemningen i hans Digtning, havde han endnu ikke vovet at give poetisk Udtryk. Som rettroende Realist havde han i sine tre første Bøger været optaget af andre og vigtigere Gøremaal.

Paa Trods af alle naturalistiske Dogmer forsøger han omsider at skildre denne Sjælens Udve, den, han havde følt allerede som Dreng, da han drømte om de store Stepper, som halvvoxsen Knøs dernede i Portugals Hovedstad, og nu som Ægtemand og Familieforsørger. Forsøget lykkedes hverken helt eller halvt. Det blev til det Brudstykke af et Æventyrdigt, han offentliggjorde i »Tilskueren« i 1890. Det handler om Esben, der drager ud i Verden og finder og vinder Prinsessen, men bestandig længes efter de store, vilde Skove, hvor han havde sit Hjem. Prinsessen er uden Skyld.

Skuffet har mig min egen Sjæl,
intet kan I for min Kvide!
ej skal I sørge, fordi jeg længes,
fangen jeg følger Eder ved Sidel

Da Prinsessen spørger, om han vil forlade hende for at følge sin Længsel, svarer han, bunden af Pligten og det én Gang givne Løfte:

Drage fra Eder, jeg gav mit Ord!
 lade Vinteren Eder øde!
 nej, Prinsesse! — jeg faar vel blive
 og tie min Længsel til Døde.

Derefter lever Esben som Ægteherre og pligtbunden Konge Døgn og Aar til Ende, af alle prist for Rigdom, Visdom og Retsind, men hemmeligt naget af Længsel:

Hvad er mig det Slot, hvor jeg kongekaldt bor,
 min Krone, min gyldene Magt, mit Rigel
 saa giftig en Urt mig i Sjælen gror,
 de kalder den Lykke, — dryppende Edder
 bræmmer dens Bladeflige.

Den, der midt i sin Lykkes Tid i den Grad fyldes af hin »dunkle, tærende Forlængsel«, vil i Skuffelsernes onde Dage blive en fredløs Mand.

Dette skulde for en Tid blive Stuckenbergers Skæbne.

I 1893 gennemlevede han en Krise, der blev bestemmende for hans senere Forfatterskab. I et trøstestøst Brev, han 24. Juli samme Aar skriver til Johannes Jørgensen, hedder det:

»Saa pas hjemløs er jeg bleven, at det at faa et Par Ord fra dig — lige meget om du er trist som jeg eller tristere endnu — er for mig som at slippe ind et Øjeblik, hvor der brænder Lampe og er Læ. Jeg gik og fortvivlede over ikke at eje et Jerusalem, hvorhen jeg kan vandre barfodet, ene mellem Pilgrimme, og vaske min Sjæl ren og begynde Livet fra nyt, dette hellige Menneskenes Liv, som jeg — og vi alle — lever, saa vi maa bruge tusind Aar af Evigheden til at græde ud i en Guds Skød.«

Fra samme Tid stammer Digtet »Angst«, og det smukke titelløse Digt, der indleder »Sidste Digte«. De er begge prægede af den Tvivlens og Mismodets Stemning, som i denne Periode fyldte Stuckenbergers Sind. I det første, der efter Johannes Jørgensens Opgivelse er skrevet i Juli 1893, og hvis oprindelige Titel var »Barmhertighed«, er det, som en hemmelig Anger kommer til Orde. I det andet, der er skrevet noget senere — For-

aaret 1894 — mærker man, at Sindet er begyndt at falde til Ro; men den attraaede Sjælefred er endnu ikke fundet.

Et endnu stærkere Indtryk af Krisetidens fortvivlende Bitterhed giver Prosastykket »Maaneskinspassiar med mine Dreng«, som tryktes i Johannes Jørgensens Tidsskrift »Taarnet« (December 1893). Ungdommens stolte Drømme er her blevet til de »raadne Stjerner«, som Manden i Maanen — d. v. s. Digteren selv — bruger til Svineføde. »Alle de Stjerner, som ikke vil blive siddende, og som falder ned for mig, dem fejler jeg ind til Grisene, — det er udmærket Føde, og de smager Grisene fortræffeligt.« Hvor Grisene nu gaar, var en Gang en Blomsterhave; men da Vorherre satte Solen i Gang, blev Haven til en Svinesti, hvor Grisene Dagen igennem slaas og sulter — »til Natten kommer og giver dem Føde, alle de mange Stjerner, som en Gang sad fast. Saa tier I og jeres Kammerater, saa sover I, — mens jeg gaar og fodrer med det, som jeg ønskede skinnede til evig Tid.«

Saa dybt følte han sig paa den Tid skuffet af Livet, og — det maa vel indrømmes — ikke helt uden Grund. Baade som Digter og Menneske syntes han at have lidt Skibbrud. Hvad han hidtil havde udgivet, havde hverken tilfredsstillet Kritikken eller Publikum, og kunde heller ikke i det lange Løb staa for hans egen Dom. Socialt set havde han ogsaa lidt Nederlag, idet han havde set sig nødsaget til at opgive sine Studier. Han var og blev den fattige Timelærer uden Fremtid, uden Haab om Bedring af sine Kaar.

Dette betød dog lidet i Sammenligning med den Skuffelse, han havde lidt i sit Ægteskab. Han havde her gjort den Erfaring, at »to, som elsker hinanden, kan volde hinanden mer ondt end alle de argeste Fjender, som hævner sig Jorden rundt.«

Ingeborg havde forladt ham.

Paa denne Baggrund maa den ses, den dødsensfortvivlede første Fortælling i »Valrav«. Bogen udkom først i 1896, men stammer fra denne Periode.

Paa denne Baggrund maa ogsaa *den ses*, denne hans senere Digtningens evindelige Kredsen om Kærlighedens Problem. Ud fra sit Syn paa Ægteskabet maatte han — ligesom Hovedpersonen i hin Fortælling — afvise Tanken om Skyld:

»Det var Skæbnen — Skæbnen.«

Men den Tanke rummer ingen Trøst:

»Hvor det Ord er hult og magert og sølle! En ussel Almisse for Krøblinge. Hvem er Skæbnen? Hvad er den? . . . Min egen Sjæl er Skæbnen, mit Inderste, mit Hjærte, jeg selv, som mine Tanker har skabt mig, mit Blod, min egen Viljes Magt, og al min Svaghed, mit Væsen i dets uforanderlige Enhed.«

Ud fra dette Synspunkt: ingen har Skyld; vor Skæbne er os selv, er al Stuckenbergs Kærlighedspoesi skrevet.

Fastholdelsen af dette Synspunkt kan være let for udenforstaaende, men vil for den, der har Part i Sagen, koste blodig Kamp, ikke blot Kamp mod nedarvede Forestillinger, men — hvad der er langt vanskeligere — mod stærke Instinkter, der bunder dybt i vor Natur og altid er rede til Oprør.

Om denne Kamp handler en meget stor Del af Stuckenbergs Digtning. I sit eget Liv kæmpede han den som en Mand, og Kampen hærdede hans blide Sind og gav hans Digtning en Tone, der var ny i dansk Poesi, den Tone af Æmhed, Fortvivelse og Trods, der fra nu og i al Evighed var hans og ingen andens.

Naar denne Tone — trods Elementer af Bitterhed og Lede — aldrig slaar over i Klynken, skyldes det ikke blot, at ethvert Udslag af Umandighed var hans Karakter fremmed, men ogsaa dette: saa dybt han end var skuffet, var vedvarende Sortseen hans Natur imod. Den Pessimisme, der hist og her glimter frem i hans Lyrik, maa snarere føres tilbage til ulykkelige Forhold i hans ydre Liv end til selve hans sjælelige Beskaffenhed.

Derfor lykkedes det ham baade denne Gang og senere at vinde Sejr over Mismodet og hæve sig til den Stoicismens Tinde, hvorfra han i sine bedste Øjeblikke saa Livets Foreteelser.

Da Johannes Jørgensen i Slutningen af Marts 1894 besøgte Stuckenberg, var denne i Færd med at overstaa den Krise, hvori han havde været stedt, og — »endnu en Gang — dybere end nogen Sinde og for bestandigt — akceptere Tilværelsen.«*)

Hvis han, som Johannes Jørgensen antyder, har været inde paa at søge Livsspørgsmaalet løst ad Kristentroens Vej, var dette nu et overstaaet Stadium. Da Vennerne gik en Tur langs Pilehegn med Gæslinger, mellem grønne Marker, i Aftensol og Aftenfred, udbrød Stuckenberg: »For mig er der intet andet end dette.« For Stuckenberg betød Johannes Jørgensens Overgang til Katolicismen Tabet af en dyrebar Ven. Hvor smerteligt dette Tab maa have været, vil enhver kunne se ikke blot af Digtene til Johannes Jørgensen (i »Sne«), men ogsaa af de Breve, han sendte Johannes Jørgensen i Anledning af Vennens Begrundelse af sit nye Livssyn.

Det første Brev, der er skrevet i Lyngby 26. Juli 1894, er præget af hans genvundne Frejdighed og hans dybe Forelskelse i dansk Natur:

»Se med Andagt paa Overskriftens Ord og fornem dansk Landevejsstøv paa dine Læber og for dine Øjne et fyldende, skovsvajende Grønt i dyb Uigennemtrængelighed. Ak, hvad gør I i Italien! Naar jeg tænker paa Pistoja og Rapollo, hører jeg straks i mit Øre Skelskør og Slingerup, og alle Sommerens Lærker er som draget ind i min Stue.« Hvad der er paa den anden Side Kongeaaen, bekymrer ham ikke; thi han er saa »gennem-sivet af Landevejens Sol, af Regn og Fuglesnavs og alle Danmarks Herligheder«, at Mars og Italien er ham lige uvedkommende Sager, og han slutter Brevet med dette lige saa alvorlige som velmente Ønske: »Gid jeg vidste, at du saae med samme Lidenskab som jeg paa denne Jords Muld og Skov og — jeg vover det — med samme Raahed.«

*) Ægtefællerne havde paa dette Tidspunkt genoptaget Samlivet og boede i Lyngby, overfor Sorgenfri Slot.

Det andet Brev, dateret Kongens Lyngby, 25. August 1894, er Svar paa et Brev, hvori Johannes Jørgensen bl. a. skriver: »Sjælens uendelige Begær og Længsel bliver evigt utilfredsstillet, saa længe vi søger Hvilen i os selv. Betingelsen for al sand Glæde er, at vi søger Hvilen udenfor os selv — i det, som er evigt.« Overfor denne Tankegang hævder Stuckenberg, at det at forlade sig selv synes at føre ud i det blaa:

»Du faar mig aldrig bort fra mig selv, eller fra mit Selv, fra min Sjæls kostelige Spejl, fra dens bløde, frøfangende Skovbund.«

Han afviser ikke Tanken om en Gud, men: »... da er Gud i mig og ikke udenfor mig, og da er der for mig kun én Gud, han, som er i mig. Muligvis har andre ogsaa en Gud i sig, men med ham har jeg intet at skaffe.« At søge Hvilen udenfor sig selv er kun Bedrag, og derfor udbryder han:

»Hvil i dig selv, i dit eget Væsens Fylde, som Solen hviler i sit eget Lys. Freden bærer du i din egen Ævne til Fred.« Lykken behøver ikke udelukkende at bestaa i Glæden; thi: »Vor Lykke er den, at vi ævner at elske vort Liv, selv den sorteste Sorg.«

Som vi ser, ligger allerede her de Tanker i Svøb, som han to Aar senere med stor poetisk Kraft hævder i Digtkransen til Johannes Jørgensen. Baade Troen paa

en Gud, som ikke skænker
den mindste Hjælp dig i din Nød,
men vil, at du skal bøde selv,
hvad selv du i din Færd forbrød.

Og Følelsen af, at hver Time, Tilværelsen skænker os, er en Helligdom:

Jeg har et Helgenskrin i Hus,
af Uvejrssus,
af Solens Guld,
af Nat og fattigt Stjernesmuld
saa skønt, saa sindrigt drevet:
der sover som i Helgenblund
hver runden Stund,
mit Liv, som jeg det leved.

Han skulde dog skrive sig gennem flere Værker, før han naaede frem til at udtrykke almenmenneskelige Følelser saa jævnt og klart og stilsfærdigt gribende, som han paa sin Kunsts Højde formaaede det.

Det først udkomne af disse Værker, Skuespillet »Den vilde Jæger«, betegner hans digteriske Gennembrud. Det er som scenisk Arbejde af ringe Værd, blottet, som det er, for dramatisk Spænding, men der er over de skyggeagtigt skiftende Scenebilleder en egen nervøst opjaget Uhyggestemning, og Replikkerne, der hele Stykket igennem er formede i lydefri Vers, rummer mange skønne Enkeltheder. Handlingen er følgende:

Hjemme paa sin Faders Borg venter den stolte Jomfru Inger sin Brudgoms Komme. Hun har aldrig set ham, men ved, han er stærk og tapper, og hun længes blot efter:

— at se hans Brynje sprænges
for Armens Muskel, — næmme, om hans Blik
har Staal, der hugger fremmed Vilje sønder!

Da Haagen omsider kommer, møder hun ham med æggende Trods, men drages samtidig af den ulmende Vildskab i hans Væsen. Haagen er dog ikke lutter staalet Mandighed. Hans Sjæl er i onde Magters Vold:

Der bygtes i min Sjæl en lønlig Port,
som lukker for et Helveds skumle Dale,
og hver Gang Natten kommer, gaber sort
dens Fløj, og ind i Helvedmørket rider
en Flok af Rædsler, der mit Hjærte bider.

Han forfølges af sine Gerningers blege Spøgelse, men det, han føler, er ikke Anger:

Jeg lider blot ej disse tavse Stunder,
hvor Smerten kryber frem i gamle Vunder
og messer om, hvor kostbart Lykken købtes.
Da sniger sig den Rædsel paa mit Sind,
som selv den strideste faar lukke ind,
om saa hans Sjæl af isgraat Jærnmalm støbtes!

I sin Elskov tror han at finde Lægemedlet:

Se, derfor vilde jeg en Sjæl som din,
 en Sjæl, der er for min som Fest og Vin,
 en fjældfødt Falk, hvis Flugt har aldrig dalet!

Det varer dog ikke længe, før han indser, at Elskov ikke er den Tryllevaand, der formaar at binde hans Sjæls Jammer, og for at døve sin indre Uro kaster han sig ud i en rastløs Jagen ved Dag og ved Nat, til han omsider har sat alt i Borgen paa den anden Ende og smittet alle ved sit Væsens Rastløshed. Da Munken Felix, Ingers fordums Elsker, ser hende lide under Haagens Færd, søger han atter at nærme sig hende. Det, de begge længes efter, er Fred. Fra Barnsben bærer han

helt dybt i Sjælen

saa om en Længsel efter gylden Fred,
 en Længsel mod en sollys, stille Bred,
 hvor Lykken tøver i huldsalig Dvælen.
 Og ser jeg, Inger, paa jer hvide Kind
 og paa den vage Uro i jert Øje,
 jeg ser den samme Længsel i jert Sind
 sit lyse, milde Barnehoved bøje.

Men Haagen binder hendes Hu endnu stærkere, nu, da hun ser ham lide ilde. Hun beder ham blive hos hende og falde til Ro. Han kan ikke. En Orm har stungt hans Sind:

den Orm, der evigt raader ilde
 i hver Mands Sind, hvem Livet bød til Gilde
 og jog derfra med Sjælen fuld af Pest,
 og som alligevel vil Livets Fest!

Han er den vilde Jæger, der aldrig kan hvile, og da Felix kræver ham til Regnskab, fordi han øder Ingers Lykke, støder han Munken ned, slaar Vinduet op, blæser en Fanfare og raaber: »Til Hest!« Nede fra Borggaarden svarer et mangestemmigt Mandskor, og fulgt af sine hujende Svende stryger den vilde Jæger bort i Natten for aldrig at vende tilbage.

Stykket er paa adskillige Punkter uklart; men den Grundfølelse, hvorpaa det bygger, træder dog tydeligt frem. Det er den Menneskehjertets Længsel, der aldrig kan hvile og ikke heller tilfredsstilles af Velvære og verdslig Lykke, den samme Følelse, Stuckenberg gjorde et første famlende Forsøg paa at udtrykke i Eventyrdigtet om Esben.

Personerne er ikke virkelighedsprægede; de er Symboler, ikke Væsener af Kød og Blod. Haagen og Felix repræsenterer to Sider af Menneskets — specielt Digterens — Natur: den evige Higen og Trangen til Fred og Hvile.

Som det er Haagen, der dræber Munken — og ikke omvendt — er det i Stuckenbergs eget Liv Valravnstemningen, der paa denne Tid besejrer Dragningen mod borgerlig Hjemmehygge.

I »Romerske Scener«, der udkom Aaret efter Skuespillet, men er skrevet tidligere, er Stemningen præget af samme tungsindige Følelse af Skæbnens Uafvendelighed, samme vilde Trods mod lykkeødende Magter, der tyranniserer vort Liv. »Romerske Scener« er dog fastere i Formen, og Lidenskabens Udtryk er langt voldsommere.

Paa Grundlag af Studiet af den romerske Oldtid har Stuckenberg med Held søgt at give sine dramatiske Optrin ægte historisk Kolorit. Ved sparsom Anvendelse af fine Smaatræk — som Lyden af Vagten, der trækker over Tiberbroen, Fasanernes Skrig i Cæsars Fuglegaard o. l. — lykkes det ham at illudere, saa vi under Læsningen føler os hensatte mellem togaklædte Romere i søjlebaarne Marmorpaladser. Dette er dog kun noget ydre. Bag den historiske Forklædning røber sig et fuldt moderne Følelisesliv. I Replikkernes hidsige Tempo, i Sprogets nervøse Dirren afspejler sig den febrile Uro i Digterens Sind.

Kunstnerisk interessante er disse Scener ved deres energiske Stræben efter sproglig Sammentrængthed. Denne Stræben rummer en Fare for at forfalde til det krampagtige og kun halvt forstaaelige, — en Fare, Stu-

ckenberg ikke helt har undgaaet; men den har adskillige Steder naaet sin Hensigt i Replikskiftets usædvanlige Fynd. Sætningerne falder korte og hvasse som Sværdhug, og Digterens bitre Tanker borer sig bestandig dybere ind i vor Bevidsthed for — i Bogens sidste Linie — at sammenfattes i Caracallas Smerteskrig: »Ve den Lykke, Kvinder bringer Mænd!«

I »Romerske Scener« møder vi den Opfattelse af Kærligheden, der er karakteristisk for Stuckenberg, og som gaar igen i næsten alle hans senere Værker: en Følelse, der, en Gang opstaaet, er uudryddelig i Menneskets Sind, fordi den vel kan dø, men dens blege Genfærd, Mindet om den døde Kærlighed, forlader os aldrig. Det lever sit Spøgelseliv i vort Hjerte og stiller sig, naar en ny Følelse opstaar, skræmmende og skillende i Vejen, bestandig givende Stof til nye tragiske Konflikter.

Derfor kan Caracalla dræbe Geta, men ikke hans Billede i Ælias Sind, og derfor bliver han aldrig Broderen kvit. Det hjælper ikke, at Ælia i fortvivlet, hadblandet Kærlighed hænger ved ham. Den dræbte er altid usynlig til Stede imellem dem.

Kærligheden er Tilværelsens grusomste Tyran. Den bringer ikke Lykke, men hænger dog nøje sammen med Sjælens dybe Trang til Harmoni. Derfor svarer Oktavius Sagitta paa Pontios Spørgsmaal om, hvorfor han vil eje hende: »Fordi jeg vil Fred,« og derfor tvinger hendes Utroskab ham til at tage hendes Liv.

Foruden »Romerske Scener« udsendte Stuckenberg i 1895 »Fagre Ord«, den betydeligste og mest helstøbte af hans Prosabøger. I denne stilfærdige og fine Ægteskabshistorie underkaster han Kærlighedens Problem en indtrængende Undersøgelse, hvis Hovedresultat angives i de Ord af Goethes »Wilhelm Meister«, der staar som Bogens Motto: »In der Liebe ist alles Wagesstück — und der Zufall thut alles«.

Morten Jessen og Johanne lever i deres Ægteskabs første Periode i en blid Lykkerus, men som det gaar i »Niels Lyhne« med Erik og Fenimore, saaledes ogsaa her: Kærlighedens Festret vil ikke blive til dagligt Brød.

Medens Morten er stærkt optaget af sit Arbejde, føler Johanne sig efterhaanden ensom og tilovers i sit Hjem, og rent instinktmæssig drages hun mod Vennen Irich, fordi hun synes, han fører hende videre. Ægtefællerne glider uhjælpeligt bort fra hinanden, saa langt, at Morten i sin Forladthed forelsker sig i Johannes Søster Jutta og er rede til at flygte bort med hende. Dog — Tilfældet vil det anderledes. Jutta viger tilbage, og Morten indser, at hun for ham kun er Kvinde, medens Hustruen baade var Kvinde og Ven, og da Johanne samtidig vender tilbage, vaagner Kærligheden paany i deres Hjerter. De faar talt ud med hinanden, faar rensset deres Sind for al Bitterhed og Nag og kommer omsider til Forstaaelse. Bogen slutter med Mortens fortrøstningsfulde Ord:

»Alle min Ungdoms Løfter kaster jeg fra mig og tager dem paa mig igen, men uden Forgyldning, uden Ord eller Blomster, som det Hverdagsaag de er, — tager dem stum og frivillig, som man er stum i Tabernaklets Allerhelligste.«

I »Fagre Ord« træder Stuckenbergs Personlighed fuldere og rigere frem end i noget Værk indenfor hans tidligere Produktion. Der er over Skildringen af Morten Jensen og hans Hustrus Kærlighedsliv et Præg af Redelighed og intens Gennemlevelse, der saa fuldkomment overbeviser, at Læseren ikke paa et eneste Punkt nærer ringeste Tvivl. Saadan *maa* disse Mennesker have levet og lidt.

Digteren har i denne Bog øst af sine Erfaringers Kilde. Man aner en Virkelighed bag Fortællingen, men ikke som i de første Fortællinger, en Virkelighed, der tynger og gør ufri. Virkeligheden er her det Stof, hvoraf Værket skabes gennem fri kunstnerisk Omformning.

»Fagre Ord« vil næppe blive indrangeret blandt vor Litteraturs Storværker. Den bruser ikke under Lidenskabens Stormvejr, rummer ikke store omfattende Idéer, aabner ikke vide, betagende Udsyn over Tilværelsen. Og dog vil denne jævne Hverdagshistorie gøre stærkere Indtryk paa mangen Læser end Digtværker, der har modstaaet Aarhundredernes Stormløb.

Det Udsnit af Livet, Bogen giver, er vel ikke stort; men til Gengæld bevæger Forfatteren sig indenfor sit lille Omraade med den størst mulige Sikkerhed. Bag hver Linie i Bogen sporer man Stuckenbergs noble Personlighed, hans Sandhedstrang, hans Vederhæftighed, hans sørgmodigt blide Resignation og hans dybe Grebethed af de Livets Magter, der hedder *Minderne, Hjemmet og Kærligheden*.

For ham er Kærligheden den stærkeste af disse Magter. Uden Kærlighed ingen sand Lykke! Men det triste og bitre er, at Kærligheden, selv om den er gensidig, ikke formaar at skabe *varig* Lykke; thi Kærligheden er undergivet Love, lige saa ubønhørlige som de Love, der gælder i Naturen, Love, efter hvilke Kærligheden opstaar og vokser, vantrives og visner, dør eller genoplives, uden at Mennesket kan hverken hæmme eller øge dens Vækst. Derfor er vi i Forholdet til denne Livsmagt en Kastebold for Skæbnens Luner. »Tilfældet gør alt«, som der staar i Mottoet. Selv kan vi kun gøre et eneste: være ærlige mod hinanden; men Ærlighed hjælper os over mangt et vanskeligt Skær, og derfor bør gennemført Ærlighed være os en hellig Pligt.

Dette er Bogens Grundsyn. Sin kunstneriske Værdi faar den dels gennem den Fæsthed, hvormed alle Situationer, Samtaler og Opgør er formet, og dels gennem den Finhed og Sikkerhed, hvormed Grundstemningen er gennemført.

»En Mosaik« kalder Forfatteren sin Fortælling. Og med en vis Ret; thi lige saa vel som man beundrer Helheden, betages man af de skønne Enkeltheder, hvoraf den er sammenføjet.

Den Skildring, Læseren i det længste vil bevare i sin Erindring, turde maaske være Scenen i Landsbykirken. Har man glemt alt andet af Bogen, vil man dog gennem Aar huske denne dejlige Scene, hvor to unge forelskede Mennesker aabner deres Hjerte for hinanden, mens det hvide Stenrum omkring dem fyldes af Sol, fyldes fra Gulvets Fliser til Hvælvingernes Kalk af et Skær saa varmt og gyldent som det, der fylder deres lykkeviede

Sind med lys og stille Højtid. Det er et Solskinsmaleri saa blændende, saa fyldt af Lys og Hvidhed, at man uvilkaarlig sidestiller det med de bedste af Krøyers solflimrende Lærreder.

Det nye i »Fagre Ord« var ikke blot den dybe Livstro og stolte Idealisme, der præger Opfattelsen af Kærlighedsproblemet. Ogsaa i Forholdet til Minderne spores et Brud med Naturalismen. For Flertallet af Halvfjerdsernes og Firsernes Digttere var Minderne et tvivlsomt Gode, nærmest en Lænke om Benet. At dvæle i Minder var Blødsødenhed og Sentimentalitet. For Stuckenberg var hver levet Time en Helligdom og hvert Minde et Klenodie, ikke en Lænke om Benet, men selve det levende Udtryk for Sammenhængen i Sjælens Udvikling, den Sammenhæng, som det mangen Gang koster bitter Kamp at bevare.

Skildringen af Morten Jessens Forhold til Barne- og Ungdomsminderne har Stuckenberg bygget paa egne sjælelige Erfaringer. Indledningskapitlet, hvis Handling er henlagt til Mortens Fødegaard, er øjensynlig præget af Mindelser fra Ferieopholdene paa Onkelens Gaard. At Stuckenberg under Skildringen af Sceneriet har haft Englerup i Tankerne, skal der blot et Minimum af Løkkendskab til for at opdage.

For Morten Jessen bliver Forholdet til Minderne vanskeligt fra det Øjeblik, hans Hjerte fyldes af en ny Lykke. Fra den Aften, Johanne knytter sin Skæbne til hans, er det ham, som de stadig var tre sammen, »han og Johanne og en stor sørgmodig Skikkelse, som stirrede og stirrede paa ham og rakte saa stille sin Haand imod hans og dæmpede hans Lykke og delte hans Sjæl i to.«

Denne Splittelse føles som en ulidelig Pine. »Al den stolte Glæde, Sommerminderne havde rejst i ham, blegnede til Tider bort, stod som et skælvende, høstgult Træ, hvis Blade falder gennem Taage . . . Hvad vilde disse ensomme Barneminder ham saa pludselig? Hvorfor forfulgte de ham som et Par bedrøvede Øjne, der stirrer efter ham med forsmaaet Trofastheds ordløse

Klage? Kun det begreb han, at hans egen Vilje laa under, og at to stredes om ham, et Menneske og en Skygge.«

Som Morten kæmper for at bevare Harmonien og Sammenhængen i sin Sjæl, kræver Johanne ogsaa sin Mindeverden overladt som ukrænkeligt Eje, endogsaa Mindet om Forelskelsen i Irich. »Du skal vide,« siger hun til sin Mand, »at jeg vil tænke paa ham uden Anger, og at det, at jeg har holdt af ham, er et Solskinsminde, jeg aldrig kan plette.«

Det er den samme Tankegang, Stuckenberg senere giver et fyndigere og mere omfattende Udtryk i Digt-rækken til Johannes Jørgensen:

Jeg har ej Raad at miste
den mindste lille Time,
der bar sin Skærv til den, jeg blev!
hver Fryd, hver Spot, hver Tant, jeg drev,
jeg gemmer til det sidste.

Kald mig kun fattig, Ven!
jeg har ej Raad at angre
min Ungdoms kaade, blinde Spot,
min Ungdoms Spring blandt skønt og raat,
min Ungdom! Ungdom! ... Ven!

Saa smukt dette end er følt og sagt, kan man dog ikke være blind for, at denne Klamren sig til Fortiden, denne Angst for at fælde Fordømmelsesdommen over egne Handlinger, rummer en Fare for Stagnation. Naar et Menneske under en aandelig Krise kæmper sig frem til en ny og relativt bedre Erkendelse eller fra et lavere til et højere moralsk Stade, kan Sammenhængen ikke altid bevares. Et Brud med Fortiden er da ofte en uundgaaelig Nødvendighed.

Indenfor nordisk Digtning er Strindberg det mest storslagne Eksempel herpaa. Man læse blot Forordet til »Författeren«, sidste Del af hans store selvbiografiske Roman, hvor han siger disse bemærkelsesværdige Ord om sig selv og sin Bog: »... läsaren bör erinra, att den är skrifven för mer än tjugu år sedan. Författarpersonen är således mig lika främmande som för läsaren — och lika osympatisk. Som han icke existerar

mer, k anner jeg ingen delaktighed, och en r jeg var med och d dadede honom (1898), tror jeg mig ha r tt att betrakta detta f rg ngna såsom f rsonadt och utstruket ur Den stora Boken.«

Intet kunde være Stuckenberg's Natur mere fremmed end denne totale Bryden med sin egen Fortid. I dette Stykke er han Strindberg's aandelige Modpol. Begge sætter Sagen paa Spidsen. De fleste vil antagelig finde, at intet af de to Standpunkter lader sig konsekvent gennemføre, og at Sandheden her — som saa ofte — er at finde paa det Sted, hvor det er kedeligst at søge den — nemlig i Midten.

For Stuckenberg var Bevarelsen af det indre Livs Sammenhæng en lige saa streng Nødvendighed som det ul gelige Brud med Fortiden gentagne Gange var det for Strindberg — og for Johannes Jørgensen. For Stuckenberg rummede Standpunktet: »Jeg har ej Raad at miste den mindste lille Time« ingen Fare. Tv ertimod: for ham var det Betingelsen for fortsat aandelig Vækst. For ham var det forbigangne den rige Jordbund, hvoraf hans Sjæl sugede Næring og hentede Styrke til at se Hverdagens upaaagtede Skønhed. I Slutningen af »Fagre Ord« siger Morten: »Jeg har lært, at man selv maa eje Styrke og Udholdenhed for at se den. Men jeg har ogsaa lært, at Udholdenheden lønner sig og aabner ens Sjæl for det, der er under Overfladen, for det, der tilsyneladende er fattigt og tomt, men inderst inde gemmer i sin sejge Vilje en forunderlig Skønhed, der er som glødende Aftenhimmel bag sorte, knudrede Træer, — fjerne Minders Farve bag ventende Liv, et Liv, som en anden Sommer vil bringe for Dagens Lys.«

Bag disse Ord, der har Karakteren af en Bekendelse, aner man et nyt Program for Stuckenberg's Digtning: at opdage ny Skønhed, hvor ingen saa den f r, at afsløre Poesien der, hvor andre kun fandt Tomhed og Lede.

I »Fagre Ord« viste han tilfulde, at han formaadede det. —

Viggo Stuckenbergs Digtning vandt sig fra første Færd et meget begrænset, men trofast og forstaaende Publikum, der fik ham kærere og kærere, alt som hans Produktion øgedes, og hans digteriske Aasyn i hvert nyt Værk tegnede sig med stadig kraftigere Linier. Kritikken ydede ham undertiden god Støtte. Navnlige slog Edvard Brandes gentagne Gange til Lyd for ham. Men Vejen ud til det store Publikum syntes ham spærret. Hans Bøger blev læst med Opmærksomhed. Men af altfor faa. Med »Fagre Ord« trængte han dog ud i vide Kredse og vandt mange nye Venner, og det saa en Tid ud, som hans Navn skulde blive kendt. Desværre formaaede han ikke med de Værker, han udsendte i de nærmest følgende Aar, at forfølge den lille Sejr, han vandt med »Fagre Ord«, og der skulde endnu hengaa en Række Aar, før hans Digtning opnaaede blot en ringe Del af den Folkeyndest, den havde Krav paa.

Og dog var de Værker, han i den mellemliggende Tid udgav, ingenlunde af de Blomster, der staar i Dag og i Morgen kastes i Ovn.

1896 udsender han »Valravn«, der, som tidligere nævnt, er skrevet før »Fagre Ord«. Den er som Kunstværk ikke saa helstøbt som denne, men er paa mange Punkter mere umiddelbart gribende. Den første af Bogens to Fortællinger er efter alt at dømme blevet til under den Krise, han gennemgik i 1893, eller, hvad der ligger nær at antage: den er for en stor Del bygget paa Dagbogsoptegnelser fra denne Periode.

Baade med Hensyn til Personskildringen og det episke Indhold minder den paafaldende om »Fagre Ord«. Ogsaa her drejer det sig om to fine og gode Mennesker, hvis Kærlighedslykke visner, to Mennesker, der føler Skæbnen over sig, men ikke formaar at afværge den.

Trods al ydre Lighed er dog Grundstemningen her en ganske anden. »Fagre Ord« munder ud i fortrøstningsfuld Tro paa de lyse Magters Sejr. Her beholder Fortvivlelsen det sidste Ord.

Fortællingen er skrevet af en Mand, der fortæres af sin egen indre Ild. Næsten blottet for ydre Handling fængsler den i Kraft af den forunderlige Følelsens Intensitet, der overalt fornemmes bag dens dæmpede Tale. I et farvefint, stemmingsmættet Sprog, der i sin bløde, sørgmodige Nynnen nærmer sig Prosadigtet, gives en Udredning af sjælelige Tilstande, saa hjerteskrærende sand, at Læseren glemmer, det er en *Fortælling*, han har for sig. Den bliver til en graadkvalt Bekendelse, et saaret Menneskehjertes ensomme Klage.

Allerede Bogens første Linier giver Læseren et ufor-glemmeligt Indtryk:

»I Dag er det sket.

Jeg fandt et Brev paa mit Bord, da jeg kom hjem fra Arkivet, en hvid Konvolut uden Frimærke og Adresse — —

Hun er rejst — Hedvig — min-Hustru, — rejst for bestandig, — og alt imellem os er forbi.

Det var i Eftermiddags, jeg fandt Brevet, — det laa dér paa det røde Træpapir, hvidt og firkantet, laa dér i sin hvide Ensomhed i den stille, halvmørke Stue og sagde mig, før jeg aabnede det, hvad der var sket, — skreg det i sin Hvidhed til mig igennem Tavsheden og drev mit Hjertes Slag i Staa for et Sekund — det korte Sekund, det tog fire Aars Lykke at dø i min Sjæl og blive Minde.«

Her er ingen store Ord, ingen teatraliske Gebærder. Læseren rives med af Anslagets stille Magt og bevæges af den Fredløshedens og Fortvivlelsens Stemning, der ruger bag Ordene, og denne Stemning er fastholdt Fortællingen igennem — lige til Slutningens Sammenbrud: »Herre, Herre, sluk i din Almagt Dagen eller giv mig et Sted at flygte hen! ... Blind mine Øjne, at ikke Vanvidet skal dræbe min Sjæl!«

Saa stærkt den første Fortælling i »Valrav« end virker, er den anden dog kunstnerisk set den betydeligste. Den er utvivlsomt skrevet paa et Tidspunkt, hvor Sindet var roligere, men Smerten endnu ulmede under Overfladen.

Ydre Tegn paa større sjælelig Ligevægt er baade Opgivelsen af Jeg-Formen og den strengere Gennemførelse af Personskildringen. Signe, den kvindelige Hovedperson, er tegnet med langt fastere Omrids end Hustruen i den første Fortælling. Hun særpræges smukt og klart — baade gennem de Ord, der er lagt hende i Munden, og ved disse Linier fra Skildringen af hendes første Møde med Markus Hejn: »Og han griber sig selv i at tænke paa gylden Byg under en blaa Himmel Byggens Lød i hendes Haars blonde Brus, Kornmarkens Fylde i hendes Legemes Holdning og Sommerdagens blaa Luft i hendes Øjne.«

Denne Anskuelighed i Beskrivelsen strækker sig ogsaa til Bipersonerne. Saaledes er Signes Mand, Proprietær Sletting, skarpt og sikkert tegnet gennem sine faa, brutale Repliker, der falder korte, fyndige som Smæld af en Revolver. Som overalt hos Stuckenbergs, er dog Persontegningen noget mindre væsentligt i Forhold til Værkets andre kunstneriske Værdier: den frodige Stemmingsfylde og det dybe Indblik i en rig Tankeverden.

Medens Kærlighedens Problem i den første Fortælling er set i Lyset af den svegne Parts Lidelser, er det i den anden set fra den nye Følelses Synspunkt.

Markus Hejn er en Mand, som Livet har fyldt med en stor Sørgmodighed. Da møder han Signe Sletting, og der vaagner i ham »en Fornemmelse af noget uudsigeligt«, noget, der begyndte som »en Slags stor og ubetvingelig Tørst og endte som en Kamp mellem ham og Døden selv, en uopsættelig Kamp for det i ham, der var Dødens yderste Modsætning.«

Hans Broder, Præsten, mærker Omslaget i hans Sindsstemning og aner Aarsagen; thi ogsaa han, Religionen og den gængse Moralopfattelses Talsmand, ved, at »intet faar en Mand til at glemme saa helt ind i Sjælens Bund som en Kvinde, der besætter hans Sind Og ingen gøgler saa hensynsløs en Vilje frem og fabler saa vildt for ens Sind som en Kvinde, ens Tanker ikke kan slippe.«

For Markus Hejn er Elskoven den store Befrier for Tilværelsens Byrder, »en usynlig Magt, der rapt og hensynsløst brænder hans Sjæls fattige Indbo i Aske og brænder Plads for hans Vilje og Luften over den klar.« Han ved, at Dusingmenneskene føler anderledes:

»... ingen af dem har Ildens Mod, ... alle kender de i deres Liv et Hjørne, hvor de er drejet af fra den Vej, deres Smule Sjæl sagde, de skulde fulgt ... alle staar de og klynker, fordi Straa og Træ fortæres, mens det, der var dem selv, forlængst er fortæret af Løgn og daarlige Samvittigheders forskræmte Halvhed.«

Derfor kan *deres* Dom aldrig faa Betydning for den, der har Styrke til kun at adlyde Hjertets Lov. Derfor maa Markus Hejn eje Signe, selvom hun er en andens Hustru. Det nytter ikke, at Præsten — som selv elsker hende — taler om Vanvid og Forbrydelse. Markus ved, at Livet

»evner at fylde et Menneske med en Magt, der er stærkere end Lov og Tvang og Venskab, og at denne Magt vil intet andet end, at den, der gribes af den, skal sejre, — og at ingen og intet skal hindre ham deri.«

At fordømme denne Vilje til Livet er for Markus Hejn — og for Stuckenberg — at fordømme »det grønne Blads Evne til at opsuge Solskin«.

Det turde maaske være paa sin Plads at fremhæve, at det her — som altid hos Stuckenberg — er den sjælelige Side af Kærligheden, som spiller Hovedrollen i de elskendes Bevidsthed, medens den fysiske betragtes som noget saa selvfølgeligt og naturligt, at det er overflødigt at spille Ord derpaa. Derfor kan Markus Hejn med Sandhed sige til Signe:

»Jeg tænker ene paa det, at du hører mig til som alle mine Sanser, at forsvandt du pludselig, vilde jeg miste Evnen til at fatte, hvad der er Hemmeligheden i det at være levende, at det i mig, som kaldes Sjæl og Sind bæres imod dig med en Vælde, som har sin eneste Jævnbyrdige i Døden, og som derfor ingen levende kan

standse, og som jeg selv, om jeg kunde, ikke turde standse, skulde jeg ikke begaa den frygteligste af alle Forbrydelser, den at forkrøble mit Liv.«

Den Følelse, der forherliges i Linier som disse, er ikke den flygtige Forelskelses Straald. Det er den samme trofast udholdende Kærlighed, hvis sejle og tunge Kamp med Hverdagene Stuckenberg skildrede i »Fagre Ord« og »Valravns første Fortælling. Den er for ham den Hovedakse, hvorom alt i Menneskelivet drejer sig. Den ikke blot styrker Viljen til Livet; den øger tillige den enkeltes menneskelige Værd. Saaledes siger Signe til Markus Hejn:

»... du bringer alt det, som jeg har savnet, du er det altsammen saa pludselig levendegjort for mine Øjne, du er fin og stærk og øm ... hele dit Væsen strømmer ind i mit som Solskin, og jeg føler det bedste i mig vaagne.«

Og Markus Hejn føler paa tilsvarende Vis sit Væsen styrket, forædlet og beriget. I sin Lykke føler han sig som en Flod ved Foraarstide. »Al min Is er smeltet,« udbryster han, »og mellem grønne Enge glider jeg bred og rolig og spejler Luftens Syner«.

Men kan Elskoven i Lykkens Øjeblik hæve Mennesket svimmelhøjt over Hverdagens jævne Plan, kan den i det næste slynge ham i Afgrunden. Markus Hejn vinder kun Signe for atter at miste hende. Da hendes Mand dør, faar Præstens Ord om Synd og Dom Tag i hende. Hun indser, at hendes Fortid aldrig vil unde hende Fred. Hun har forspildt sin Ret til den rene Samvittigheds Lykke, og dette tvinger hende i Døden.

Ogsaa her sejrer den overmægtige Skæbne. Ogsaa her lærer Digteren, at Skuffelser, Kamp og Smerte er uundgaelige for den, der ikke vil forkrøble sit Liv, men trofast vogter sit Menneskeværd.

Saaledes slutter i »Valravns« de to Fortællinger sig nøje til hinanden. Fælles for dem begge er den Fredløshedens Stemning, der taler ud fra det vemodige Folkevisevers, der staar som Bogens Motto:

Ravnen han fløyer om Aften,
 om Dagen han ikke maa,
 den skal have den kranke Lykke,
 den gode kand ikke faa.
 Men Ravnen fløyer om Aften.

Med »Valrav« havde Stuckenberg lettet sin Sjæl for den Følelse af Bitterhed og Sorg, som Livets Skuffelser havde bundfældet i ham. I de følgende Aar udgiver han Prosafortællingerne »Sol« (1897), »Hjemfalden« (1898), »Asmadæus« (1899) foruden Eventyrsamlingen »Vejbred« (1899), en hel Række af interessante Arbejder, alle bærende hans Personligheds Stempel og alle visende nye Sider af hans Talent uden dog i poetisk Kraft at naa op i Højde med »Fagre Ord« og »Valrav«, Hovedværkerne blandt hans Prosafrembringelser.

»Sol« er hans Forsøg paa at finde digterisk Udtryk for Sindets Higen ud over Hverdagens snævre Grænser og for hans Lede ved det Samfund, der spærrer for ham paa alle Sider. Bogen er som Fortælling betragtet en timelang Marsch paa Stedet; men den er rig paa oprørske, æggende Tanker, og Naturskildringerne er af en egen lys og skær Ynde, indenfor deres Art noget af det smukkeste, Stuckenberg har skrevet.

Digteren har formummet sig som den halvgale Kunstmaler og Vognlakerer, der har taget Ophold i den idylliske Ravnekrog, hvor Menneskene forstaa ham lige saa lidt, som han begriber dem.

Hans Haven sidder i den lille By som Vognlakerer af samme Grund som Stuckenberg sad i sin By som Timelærer, »... fordi han havde forstaaet, at male kunde han ikke, ikke male, som han vilde, at der skulde males.« Han ser paa sine Billeder, som Digteren i Mismodets Øjeblikke saa paa sine Værker: »Der hang de samme Billeder, som ingenting var, ikke engang færdige, og som aldrig blev det.« Og han fyldes paa ægte Kunstneris af skiftende Stemninger: »Du er ung, ung endnu, det er ikke for silde . . . Men saa var Mismodet der og sagde: Du har arbejdet og ingenting gjort! Og

det, som var Ungdommen, fulgte efter med sit: Du kan gøre det endnu!»

En jævn Borgertilværelses jævne Lykke kan i usikre Øjeblikke gøgle i hans Sind, men taber i næste Nu al Tilløkkelse. At tjene Penge interesserer ham lige saa lidt. »Han lakerede knebent til Husbehov, og Livet gik endda sin Gang.« Han føler, han aldrig kan blive som andre. For at blive det, maa man være rede til — at nøjes; men at nøjes er ham det jammerligste af alt: »Det Ord er Pest og Undergang og Nattens Spot over dem, som fik Øjne til at se Solen og lod den skinne uden at turde juble.«

Han ledes ved Menneskenes Stræben efter Anseelse og Magt — »al denne Magt, som Slægt arvede efter Slægt, dette slidte Legetøjspurpur, som passede til alle Skuldre«. Han ledes ved at se fine, stolte Sjæle forringes af denne Stræben, der kun er »den fattiges golde Brynde efter Rigdom«, og han foragter deres Glæde over Magten, ser i denne Glæde intet andet end »frigivne Trælles Fryd over at blive hilst paa Gaden af dem, der endnu er *det*, de selv havde været.«

Heller ikke Kampen for Tilværelsen, for Eksistensen, for Familien, indgyder ham Respekt; thi det, vi kalder Kamp, er kun vor egen Traven i Kreds, saa langt vor Lænke under os Rum:

»Arbejdet, Kunsten, Vognlakeringen, al denne Fingrenes urolige Tidsfordriv og Hjærnens arme Legen . . . Tant og Skalkeskjul og Narrestreger! Kunstner eller Arbejder, ung eller gammel, han tænkte ikke derpaa! Som et Træ saa han sig plantet, midt i Jordens levende Frugtbarhed, med Grene strakte imod Himlen, med Løvet spredt for at suge Sol og Regn, og med Livet stigende fra Roden, sejgt og støt. Som en Taage gennemglimtet af Sol rullede imod ham det levendes Vælde, Muldets, Blodets, Himlens Stjernebaners, — ikke Livet sanket sammen af Lykkens og Sorgens Skaar.«

For denne Livsbetragtning er det ikke Spørgsmaalet Lykke og Sorg, der er det afgørende. Der kan leves dybt og rigt i Sorgen som i Lykken. Det, det ene kom-

mer an paa, er Sindets Modtagelighed — »det at aande til, fuldt og stort, og dyrke som sit eneste det levendes evige Forjættelse«, og det, der bør frygtes, er alt, hvad der afstumper Sjælen og forfladiger Livet. Derfor flygter Hans Haven fra den lille By, flygter i Rædsel for »de brolagte Dage, de kunstigt belyste Døgn, for det at skulle slæbe sig ihjel foran det evig Selvsammes Triumfvogn.« Han vandrer bort i Sommernatten, ikke med et bestemt Maal for Øje, blot følgende sin Længsel mod noget større og bedre, — »ud, hvor ingen aner, hvad Skæbnen gaar svanger med, hvor Lykke og Ulykke ikke kan slaas efter i Skillingserfaringers fedtede Tabeller, ud i det blaa, hvor Solen aldrig bliver træt af at vandre.«

Dette er tilsyneladende god, gammeldags Romantik, Drømmen om Længselens blaa Blomst om igen. Denne Hans Haven er jo en Ætling af Romantikens Vandrefugle, i lige Linie nedstammende fra Eichendorffs berømte Døgenigt, en yngre, forfinet Fætter til gæve Fyre som Chr. Winthers Folmer Sanger og Drachmanns farenende Svend.

Og dog er der en afgørende Forskel. De gamle Romantikere troede, at den blaa Blomst, d. v. s. den fuldkomne personlige Lykke var at finde for den ihærdige — og heldige — Søger. Stuckenberg har gennemgaaet Naturalismens strenge Skole i Virkelighedstroskab. Han indrømmer Længselen al mulig Ret; men inderst inde ved han, at den aldrig naar sit Maal, og at det er haabløst for Hans Haven at vandre bort. — Harald Nielsen har derfor Ret, naar han om denne Stuckenbergs Fortælling bemærker, at havde der været en anden Del, vilde man have set Hans Haven vende hjem saa fattig som før.

I »Hjemfalden« gaar Stuckenberg et Skridt videre i sin Fornægtelse af Borgerlighedens Idealer. Hovedpersonen er en Straffefange, der har stjaalet, fordi hans Elskede led Nød. I Konflikten mellem Samfundet og Forbryderen stiller Digteren sig afgjort paa Forbryderens Side, fordi han ser, at Kærligheden bunder dy-

berer i denne Mands Sjæl end de Begreber om gængs Moral, man har bibragt ham. I Fængslet drømmer han kun om Gensynets store Øjeblik; men da han løslades, kommer det over ham som et Tordenslag; hun har giftet sig med en anden. Dette er mere, end han kan bære, og Fortællingen ender med, at han dræber Ægtemanden og som Morder vender tilbage til Fængslet.

I »Asmadæus« er Hovedpersonen en vagabonderende Malersvend, en Himmelgavtyv, Løgnhals og Platten-slager af reneste Vand. Som i »Hjemfalden« fremhæves ogsaa her det dybt menneskelige i en af Samfundets udstødte. Man er ikke i Tvivl om, hvad Digteren selv mener om Fyren. Han glæder sig over hans sunde Humør og glade Ubekymrethed om Dagen i Morgen, ja misunder ham af Hjertet den frie Bissetilværelses Poesi. Da Asmadæus ligger syg paa Fattiggaarden, og Præsten foreholder ham, at han har handlet ilde med sine Evner, svarer han: »Jeg har taget mod Guds Gaver og fornøjet mig med dem,« og vi forstaar, at Digteren ikke blot giver ham fuld Absolution, men finder hans Livsførelse mere menneskeværdig end de flestes.

Naar Stuckenbergs kan misunde Straffefangen og Vagabonden deres frie Tilværelse uden for Lov og Samfund, er Aarsagen ingenlunde, at Livet i sig selv synes ham lidet værd. Hans Kærlighed og Ærbødighed for Livet er uformindsket. Hans Foragt og Lede er rettet mod alt det forlorne og forløjede i moderne Samfundsliv. Den gælder Mammondyrkelsen, Begreber som Ære, Magt, Anseelse, Position, alle disse falske Livsværdier, der blænder og betager Hoben, men er uden Næring for Sjælen. Asmadæus og Straffefangen i »Hjemfalden« knæler ikke for disse Borgerskabets Husguder. Derfor har de Digterens fulde Sympati. At de samfundsmæssigt set er besværlige Folk, gør dem ikke ringere i hans Øjne. Det afgørende er, at de lever deres Liv i Pagt med det dybeste i dem selv. De er, hvad Hans Haven ønsker at være — »sig selv bekendt uden Rødmen og Forvirring«.

Kunstnerisk lider Stuckenbergs Forbryderskildringer under et vist Misforhold mellem Form og Indhold. I »Hjemfalden« virker saaledes Dagbogsformen ikke illuderende. Det er en Digers, ikke en sølle Tugthusfanges Sprog, der taler ud fra disse Optegnelser. Og i »Asmadæus« mærker man — trods en Mangfoldighed af fortræffelige Iagttagelser — at Proletarskildring ikke er denne Digers Speciale. Disse Indvendinger berører dog ikke det centrale i disse Værker: Opgøret med Livsværdierne. Det er virkelig nok, hvor uvirkelig Formen end maa forekomme. Iøvrigt er der nok at glædes ved i disse to Bøger. I »Hjemfalden« er Fangens Stemninger gribende gengivet. Staklens inderlige Kærlighed til Barnet og dets Moder, hans Længsel efter Gensynet og hans vilde Sorg, da han ser sig svegen og forladt, er skildret med en magtfuld Indlevelsens Kunst, der henleder Tanken paa ingen ringere end Dostojefski. Det er en Bog, der helt igennem har sin egen Tone, en Tone af Æmhed og Længsel, Smerte og Trods, en Tone, der klinger fuldt og klart uden skurrende Bilyde, en ren og stærk Genklang af Tonen i en sorgfuld Digersjæl.

I »Asmadæus« er Stemningen lysere, ustadigt skiftende som et Aprilsvejr, men med Glimt af Munterhed og Galgenhumor, der kaster et forsonende Skær over Jammerligheden. Det er den friskeste af Stuckenbergs Bøger, den eneste, hvori han faar Lejlighed til at udfolde lidt af den barokke Humor, der træder stærkt frem i hans Breve, og som efter Vennernes Udsagn ogsaa var almindelig hos ham i daglig Omgang.

I »Vejbred« er Humoren vejen for Satire og bidende Spot. Disse ejendommelige Eventyr handler alle om det samme: Kampen i Menneskesjælen mellem den vanebundne Tilværelses Tilfredshed og de oprørske romantiske Længsler. Digteren holder det, Drømmen lover, op mod det, Virkeligheden skænker os, og ved Sammenligningen smiler han — et træt, sørgmodigt Smil. Han ved, det gaar ikke i Livet som i de gamle Eventyr. Derfor omdigter han dem eller giver dem en Tilføjelse, der

bringer dem i Pagt med hans egne Erfaringer. Klods Hans bliver nok Konge, men det keder ham gudsjammerligt at regere, og han maa søge tilbage til Bondelæderne for at redde et Gran af Lykke. Den fattige Mands yngste Søn vinder Prinsessen, men hans ældre Broder, som var en flittig og pæn Spidsborger, løber af med Kongedatteren og det halve Kongerige og til Prinsen, som vandt, siger den gamle Konge:

»Aldrig mere skal du jage Lykken mellem de graa Bjerge og over de vide Stepper, og aldrig mere skal du sove paa en dugget Tue og vaagne og tælle Himlens Stjerner over dit Hoved, og ingen Morgen skal høre din Sang i de ensomme Skove. Thi dit Ridt er endt, og Aarene vil gaa og gaa, og du vil sidde dér og Tiden være død om dig og det du vandt, død som en sluttet Sang.«

Denne smertelige Følelse af, at det glade Ridt efter Lykken saa snarlig ender, danner den sørgmodige Undertone til disse Satirer.

Skønt Stuckenbergs Personlighed afspejler sig smukt og klart i hans Prosafortællinger, vilde de næppe have banet ham Vejen til den bredere Anseelse.

Tyngden og Uklarheden i hans tidligste Produktion havde afskrækket Publikum. Han havde faaet Ord for at være vanskelig at forstaa, og den Anseelse er det ikke let at slippe af med. Den er, som han selv bemærker i et Interview*), lige saa vanskelig at afvaske som et Aars Ophold i Tugthuset.

Naar han dog i sit Livs sidste Aar opnaaede noget af den Yndest, han i saa rigt Maal fortjente, skyldtes dette hovedsagelig hans senere lyriske Produktion, der

*) Chr. Rimestad: Digtere i Forhør.

vel ikke var imponerende af Omfang — kun bestaaende af de to Samlinger »Flyvende Sommer« og »Sne«; men til Gengæld rummede disse Skønhedsværdier nok til at skabe ham et Kunstnernavn, saa uangribeligt og fastslaaet som intet andet i den samtidige danske Lyrik.

Mellem Udgivelsen af hans første »Digte« (1886) og »Flyvende Sommer« ligger et Tidsrum af tolv Aar. Han havde i disse tolv Aar offentliggjort adskillige Digte i Blade og Tidsskrifter, hvor de bedste af dem — navnlig Digtene til Johannes Jørgensen — havde vakt for-tjent Opmærksomhed og blandt Venner af Versets Kunst skaffet ham Ry som en af vore fineste Lyrikere. At han tøvede saa længe med Udgivelsen, maa antagelig skyldes Ønsket om at kunne udgive dem i en Samling, hvor de sluttede sig naturligt til hinanden i en ubrydelig Helhed, hvor intet var overflødigt og intet kunde undværes.

En saadan Helhed er »Flyvende Sommer«. Den betegner et foreløbigt Højdepunkt i hans Digtning og stiller ham i Række med Aarhundredets betydeligste danske Lyrikere, med Kærlighedsdigtenes Mestre: Emil Aarestrup, Chr. Winther og Holger Drachmann.

»Flyvende Sommer« er Stuckenbergs Elskovsfilosofi omsat i skønne melodiske Vers, der sagte nynner sig ind i Sjælen. En Række sødmefyldte Naturpoesier giver Forelskelsens Opstaaen, Blomstring og Visnen. I den ømme, farvefine Skildring af Aarstidernes lovbundne Skiften spejler sig Følelsens Udvikling fra dens lønlige Fremspiren til dens umærkelige Hendøen.

Alle Forelskelsens tusinde svingende Stemninger klinger ud fra denne Digtsamling.

Her er Digte, hvor mindesyg Tvivl kæmper med ny-vakt Lykkestrang:

Jeg er gammel. For hver Blomst jeg plukker,
arme Tanker i mit Hjærte sukker.

Og jeg plukker, bryder hver og en,
veed, det volder dem og mig kun Men.

Og her er Digte, der lyser af ung Vaarglæde:

Der sang en Sisen for min Dør,
det lød som Fløjt i Mosens Rør,
naar Foraarsvinden synger;
jeg slog mit Vindve hastigt op, —
der straalte Sol om Lindens Top,
og alle Grene gynger.

Den Himmel er saa silkeblaa,
og alle Plærens Vinterstraa
i Morgendug staar dykket;
jeg hører Fløjtet af en Stær,
— den hele Jord i Morgenskær
saa vide ligger smykket.

Og der et Digt som »Morgendug«, hvor Naturskil-
dringen er gennemlyst af en dyb, i sit inderste Væsen
religiøs Livsbetagelse:

Ak, hvem har vækket mig i denne Time? —
højt i min Sjæl en Morgenhimmel staar
gylden af Sol og sitrende af Vaar,
og i mit Hjærte alle Klokker kime.

Nænsom Forstaaelse, bange Æmhed og dyb Hen-
givenhed er de vigtigste Elementer i denne Elskovs-
poesi. Her er ikke Tale om platoniske Følelser; men Kys
og Kærtegn spiller en underordnet Rolle. Hovedvægten
er lagt paa den gensidige sjælelige Dragning og paa
den Stemningens Frodighed, som kendetegner det el-
skende Sind:

Ak, saa rig en Billedpragt
bølger for mit Sind,
blot fordi du blødt har lagt
mod mit Bryst din Kind.

Det sproglige Udtryk er overalt jævnt og klart og
enkelt, men ligesom dæmpet af Angsten for de alt for
stærke Ord. Intet Sted anvendes poetiske Overdrivelser.
Selv i et Digt som »Skærsommer«, hvor Lykkefølelsen
triumferer over Klogskaben, bevares Udtrykkets blide
Stilfærdighed:

og jeg staar gammelklog og veed
saa god Besked
om Lykkens Brøst
og altings Gang fra Vaar til Høst,

— og stirrer lykkefyldt og glad
paa Blomst og Blad
og Duggens Spill!
... Hvor er det skønt at være till

Lykken er her den dybe Taknemmelighed over Livets Gave. Den er milevidt fra Jubel og Henrykkelse. Det er nemlig med denne Poesi som med Nattergalens Sang, den, hvorom det hedder:

Thi dens Sang har ligget gemt
alle Vintrens mørke Dage,
derfor svulmer den saa dybt,
tindrende og fuld af Klage,

derfor stiger den saa fuldt
som en frigjort Blodstrøms Rullen,
derfor brister den saa brat
som et Glar, der sprang i Kulden.

Lige saa dæmpet Ordene falder i de Digte, der betegner Elskovens stille Blomstring, lige saa sagte er Tonefaldet i de Digte, hvor Følelsen forlængst har passeret sin Middagshøjde, og hvor Angsten for dens Ophør glider over i det vege Tungsind:

fordi til Hobe Livsens Væld
saa sørgeligt udrundet!

I det storladne Efteraarsdigt »Stundom ser jeg Efteraaret« er Aarstidens vilde Farvepragt Sindbilledet paa Livets Afmagt mod Dødens Vælde; men i »Vinternat« er Sorgen over Drømmens Forlis stilnet, Sindets Saar er lægt, og Sjælen aabner sig karsk for den hvide Maanenat, der hvælver sig over den frosne Jord som en Liljekalk uden Duft:

Saa lys en Fred i min Sjæl er inde,
 jeg ejer ej Savn, jeg veed ej Begær.
 Livet synes mig rinde
 saa mildt derude som Maanens Skær,

fældet ligger hvert bittert Minde
 om Haab, som fik saa ond en Bekomst,
 kun eet mig lever i Sinde,
 Maaneskinsnatten, den hvide Blomst.

Med dette Digt, der betegner den endelige Tilkæmpelse af Sindets rene Harmoni, slutter »Flyvende Sommer«. Digtsamlingen svarer indtil Fuldkommenhed til sin Titel. Den rummer jo ingen stærk, albesejrende Lidenskab, men udløser Poesien i Stemninger, vi uafvidende indfanges af, Stemninger, hvori vi hildes blidt og besnærende som i det fine, solglitrende Spind, der paa klare Efteraarsdage sejler gennem Luften.

I »Fagre Ord« siger Johanne til sin Mand: »Husk din egen første Barnekærlighed, hvor megen Sol og hvor lidt Skyld! og hvor det vilde være Synd ikke at gemme den som Guld.« Af denne Trang til at bevare Forelskelsens sjælelige Værdier er samtlige Digte i »Flyvende Sommer« fremgaaet. Det er her lykkedes Stuckenberg at gribe de skiftende Stemninger i al deres Flygtighed — og gemme dem som Guld. Det er ogsaa lykkedes ham i Prosafortællingerne, men hvad der i disse er sagt mer eller mindre uklart og ufuldkomment, er her formet i klassisk skønne Vers, hvis bævende Inderlighed virker dobbelt stærk ved Udtrykkets strenge og rene Enkelhed.

Det samme kan siges om »Sne«, der betegner det egentlige Højdepunkt i Stuckenbergs Digting.

»Sne« er ikke blot Perlen blandt hans Digtsamlinger. Den er det centrale Værk indenfor den sidste Mennekealders danske Lyrik. Siden J. P. Jacobsens Dage har næppe noget Digtværk paavirket dansk Ungdom stærkere. For mangfoldige af dem, der var unge ved Bogens Fremkomst, blev den en Indvielse til Livet, en hellig Bog, læst atter og atter i Betagelse og Andagt, til dens Vers stod for Bevidstheden som prentet med Ildskrift.

Medens »Flyvende Sommer« besnærer ved sin fine Ynde og rige Stemningsfylde, virker »Sne« ved sin Følelses Dybde og sit vide Udsyn over Tilværelsen. Fler-tallet af Digterne grupperer sig i en Række afgrænsede Helheder. Udenfor disse staar nogle Naturpoesier, hvor-af enkelte (f. Eks. »Vinteraften« og »Augustaften«) er overvejende beskrivende og allerede ved deres Frem-komst virkede lidt forældet, medens i andre den skil-drede Natur er set i Skæret af indre Oplevelsers Lys. I Digte som »Morgen« og »Min Barndoms Have« er Stil-hedens og Vemodets Stemning anslaaet og gennemført med en Energi, der gør dem uforgængelige, og i et Digt som »Septemberaften« toner Ordene af Musik, der fød-tes i Digterens Sind.

Allerede i den første Strofe bruser den ud som en Hymne til Senhøstens høje Renhed og Ro:

Højt, højt en Stjerne staar!
saa højt som ingen Sinde
en Stjerne jeg saa skinne,
højt, højt en Stjerne staar!

En blid, sørgmodig Resignation taler ud fra disse Digte. De er skrevet af en Mand, der har lært sig at frydes nøjsomt og taknemmeligt over hver fattig Sol-strime, der falder paa hans Vej; en Mand, der mindes og glædes, skønt han »ved paa en Prik, hvor det hele bær' hen«:

ser, hvor Livet er stort og rigt,
ved, at det halve deraf er Digt,
glædes ved Digtet og lytter dertil
og tager den Part, som din Skæbne vil.

I den interessante Digtrække »Smaavers« træder andre Sider af hans Personlighed os klart i Møde: hans Hang til Ensomhed, hans stolte og bedske Foragt for Tilværelsens Flitterstads, for Bagatellerne, for Døgn-kævlet og Partistridighederne:

Jeg ved, at Verden er en Gaard,
 hvor blandt det andet Ros
 Gaardskarl og Kok til deres Død
 om Herredømmet slaas.

Forlængst jeg løb fra deres Strid,
 i Ensomhed mit Hjærte bor
 og glædes ved og lever med
 hver den, det saa som stor.

Ensomheden er ikke blot det Sted, hvor hans
 »Hjærte bor«. Den er Lægedom for Sindets Lidelser,
 Midlet, hvorved han genfinder det bedste i sin egen
 Natur, det, der i Tilværelseskampen brutalt trædes
 under Fødder. I Digtet »Ensom« vandrer han ud i Nat-
 ten med Sindet »sygt af Leg med Ord og Drømme«:

Og dér, alene i den vide Nat,
 langt fra hver Ven, hvert Hjem, hver ovnlun Celle,
 jeg løfter skælvende min tabte Skat,
 min første Ungdoms frie, stolte Vælde.

Og Natten suser om mig, dyb og stor,
 jeg ved ej Ven, ej Hjem, — min Sjæl er ene,
 og paa min Læbe brænder Lykkens Ord,
 og i mit Hjærte løves Livets Grene.

Overalt sætter han den indre Verden over den ydre.
 For ham er Himmelhvælvets Sollys blegt mod det, hans
 Sjæl formaar at drømme sig, Dagens kvidrende Fugle-
 kor intet mod, hvad hans Hjærte gemmer af stille Jubel-
 sang; men bitter Erfaring har spundet sin Skygge om-
 kring ham, saa han aldrig fuldt har formaaet at udløse
 den Livsjubel, der slumrer i hans Natur. Han har i
 Stedet lært sig at betragte Livets Kampe og Besvær
 fra et Synspunkt, hvorfra alle Hverdagskvaler skrum-
 per ind og bliver myresmaa. Vel lykkes det ikke altid.
 I Digtet »Mismod«, der er at betragte som et Tilbage-
 fald, udbryder han:

Hvor er de Veje lange
 paa denne lille Jord!
 Hvor er de Døre trange,
 bag hvilke Hjærter bor.

Dog — dette hører til Undtagelserne. Mismodets skurrende Bilyde overdøves af de stærke og rene Toner, der i hans bedste Øjeblikke udgaar fra hans Instrument. De vidner højt om, at hans Sinds rette Element hverken er Nedtrykthed eller opflammende Glæde, men den dybe, dyrekøbte Ro, hvor Livets Regnskab trygt opgøres ved Eftertankens Vægtskaal. Om Symbolet paa denne Sjælefred siger han i Digtet »Sne«:

— se, du blev mig til en Gud,
kold og klar, og tavs du hefter
om mit Sind den Lykkes Skrud,
som jeg rastløs ledte efter,

Lykken ved at følge stum
Livets Millioner Sange,
for at vinde ud en Sum
af tre fire rene Klange,

Ensomhedens Vinterfred,
hvor paa Nattens høje Himmel
Stunderne, der stille led,
funkler frem som Stjernevimmel.

I Linier som disse er han naaet op i de rene og klare Luftlag, hvorfra han paa sin Digtning's højeste ser ud over Tilværelsens Vidder. Og hermed er vi naaet frem til de Digte, der danner Hovedstammen i »Sne«, de fire monumentale Digtrækker, der fremfor alt andet vil bevare hans Navn: »Tue Bentsøns Viser«, »Ingeborg«, »Min Moder« og »Bekendelse«.

De to første rummer de betydeligste og stærkest særprægede Digte indenfor hans Kærlighedspoesi. I »Tue Bentsøns Viser«, der vist oprindeligt var tænkt som et større Hele, mødes det kvindeligt milde og bløde i hans Væsen paa hjerteskerende Vis med det mandigt haarde og trodsige i hans Natur. Motivet er det samme som i »Valravn's første Fortælling: svegen Kærlighed; men Tonen er langt vildere, desperat svingende mellem Fortvivlelse og Galgenhumor, mellem Spot og Æmhed, mellem blindt Raseri og tærende Længsel:

Husker du den lille Fødd,
 naar hun drog af sine Sko
 og bad mig bære hende
 — bære *hende* til Ro!

Husker du den lille Mund,
 som kyssede mit Haar
 og bad mig leve mange
 — leve mange, mange Aar!

Leve — haa! — det har jeg gjort
 i mange, mange Aar,
 og mangan Jomfru kyssede
 og kyssede mit Haar.

Aldrig leved jeg en Dag
 saa ellevild som den,
 da hun forsvandt og aldrig
 — og aldrig kom igen.

Æselstøjte, Stoddertøs!
 hvor havde jeg min Kniv?
 ... Lille hvide Due,
 — hvide Due! mit Liv!

Der er noget i dette, der gribende minder om det
 indespærrede Vilddyrs forgæves Rasen mod Burets
 Tremmer. Og dog staar de Vers, der skildrer de mod-
 stridende Følelsers Kamp, ikke paa Højde med dem,
 der taler Sorgens og Mindevemodets stille Sprog:

Men det var her i Salen,
 og her har du boet,
 dér henne ved Gluggen
 har du Silketrævl snoet.

Der laa saa megen Silke
 paa Gulvet og flød,
 og jeg laa og sanked
 og bar til dit Skød,

og du slog dine Hænder
 blødt om mine Kinder
 og hvisked om de Timer,
 der aldrig forsvinder.

Aldrig! ... Aa, du rige,
 som vidste, hvad du stjal!
 — hvor er der nu en Silketrævl
 i hele denne Sal?

Af en endnu dybere og renere Skønhed er dog Digt-rækken »Ingeborg«. Disse Digte rummer en Kærlig-hedspoesi, der er vidt forskellig fra den, der møder os i »Flyvende Sommer«, en Poesi, der ikke nøjes med at gengive de utallige Forelskelsens Stemninger, der lune-fuldt kruser Sindets Overflade, men søger ind til det centrale i Forholdet mellem Kvinde og Mand: Betin-gelserne for den Samlivets Harmoni, vi kalder Lykke. Stuckenberg bekender her sin dyrt erhvervede Tro paa Kærlighedens Evne til at overleve alle de Brydninger, som forskelligartede Personligheders gensidige Tilpas-ning uundgaaeligt fører med sig:

Ak, saa dybt er fæstet
Lykkens Moderfrø,
kan ej, én Gang saaet,
visne bort og dø.

Ved Lykke tænkes her hverkēn paa en Sindets eller Sansernes Beruselse, men paa den Følelse af inderlig Samhørighed, der langsomt er groet frem af mange Aars Fællesskab om Glæder og Sorger, Sejre og Neder-lag. Kærligheden er her betinget af gensidig Forstaaelse og Tillid. Den er »fælles Ælden og Resignation, en Van-dring bort fra Drømmeslottet mod Graven i samme Fod-slag.«*) Denne Kærlighed kan overskygges af Modgan-gens Stormskyer; men lige som Solen *maa* den før eller senere bryde sejrrig igennem.

Thi to, som elsker hinanden,
kan volde hinanden mer' ondt
end alle de argeste Fjender,
som hævner sig Jorden rundt;

og to, som elsker hinanden,
kan læge de ondeste Saar
blot ved at se paa hinanden
og glatte hinandens Haar.

Hvert af disse Digte rummer et Livsresultat. Stu-ckenberg har her løst den største og vanskeligste Op-

*) Harald Nielsen: Moderne Litteratur.

gave, en Digter kan stille sig. Han har omsat sine Erfaringers smerteligt sammensankede Sum til Poesi, hvis sagte, bævende Toner vækker Genklang i Dybet af vort Sind:

Lykken mellem to Mennesker
er som den dunkle Nat,
stille, men med de tusinde,
tavse Stjerner besat.

Netop fordi alle straalende og forherligende Ord med Flid er undgaaet, tvinges man uvilkaarlig til at tro paa Sandheden i disse Digtes Forkyndelse af Lykken som en opnaaelig Belønning for den, der ærligt strider sig frem til at fortjene den.

I »Bekendelse«, den Række Digte, han som tidligere nævnt skrev til Johannes Jørgensen, og som med fuld Ret regnes for de ædleste Sider i nyere dansk Litteratur, foretager han sit største og modigste Opgør med Livets Værdier. Det er umuligt i faa Ord at give en udtømmende Karakteristik af disse skønne Digte, der baade aander den varmeste Hengivenhed for Ungdomsvennen og prædiker en klippefast Tro paa Livets Værd, uanset Evighedshaabets Glippen. Trods alle Storme vil den, der tappert holdt sig selv i Hævd, i Havblikkets Stunder gribes af Livets uendelige Rigdom:

Ej Klage, ikke Glædens Glød,
— det er, som brød
en Stjernehær
i stille, stort, livsaligt Skær
frem paa saa høj en Himmel
og stirrer ned paa mig og mit
saa fjernt, saa vidt,
saa evig i sin Vrimmel.

Intet Sted i Stuckenbergs Digtning fremtræder hans Personligheds mandige Rankhed smukkere end i »Bekendelse«, hvor han endog gør den enkeltes Bevarelse af sit bedre Jeg til sin Religion. Den Gud, han tror, der findes »i dig, i mig, maaske bag Stjernerne, maaske i Støvet paa hver Alfarvej,« vil skænke den standhaftige »Hvilen ved sin Side«:

fordi du stod saa stolt som han
 i ondt og godt, i smaat og stort,
 fordi uovervunden
 du vandrer ud af Livets Port.

Den rolige Visdom, der taler ud af de fleste af Dig-
 tene i »Sne«, viser klart, at de er fremgaaet af en stærkt
 koncentreret Tankevirksomhed, fremtvunget af Ople-
 levelser og Erfaringer og befrugtet af den Følelse, hvor-
 med disse er omfattet. Kun i faa Digte taler Følelsen
 direkte til os, fra Hjerte til Hjerte. Et af disse faa er
 »Min Moder«. Her aander Verset den reneste Sorg over
 Tabet, den mildeste Vemod ved Tanken om gode og
 skønne Minder. I jævne og ukunstlede Ord har Stu-
 ckenberg her fundet saa gribende Udtryk for de men-
 neskeligste af alle menneskelige Følelser, at ingen kan
 læse disse Vers uden at bevæges:

Det er den bitre Viden,
 som følger mig paa Vej,
 at naar *jeg* slutter Striden,
 træt af min Fryd, min Liden,
 dør evig du med mig,

at som et Blink paa Kæret,
 et flygtigt Solskinsspil,
 skal alt, hvad *du* har været,
 staa vejret hen, fortæret,
 som var du aldrig til.

Intet er umuligere end at forudsige et Digts Leve-
 tid. Hvad der i Dag henrykker, kan om ti Aar være
 glemt. Men den, der lytter til de dybe Strenges Dirren
 i Stuckenbergs Sønesange, kan vanskeligt fatte, at
 Vers som disse kan ældes. De bygger paa det almen-
 menneskelige og bærer den evige Ungdom i sig. Saa
 længe vort Sprog tales, vil de i danske Sind bevare
 deres stille, uimodstaaelige Magt.

Naar Viggo Stuckenberg, især paa Grund af de foran omtalte Poesier i »Sne«, har opnaaet en enestaaende Yndest og nu omfattes ikke blot med Beundring, men med en Varme og Sympati som ingen anden Personlighed indenfor den sidste Menneskealders danske Lyrik, saa skyldes dette hverken Tilfældigheder eller et Udslag af Modens Luner.

Han var ingen Aladdin-Natur. Han var splittet og rig paa Modsætninger som selve Tiden. Derfor kan de allerfleste af os — trods al indbyrdes Forskel — finde Sider af vort Væsen genspejlet i hans Vers. Han var, bortset fra den poetiske Begavelse, et jævnt Hverdagsmenneske, undergivet samme Kaar og prisgivet de samme Hverdagens Kampe som alle vi andre. Kun var hans Lod mere tragisk end de flestes.

Det modsætningsrige i hans Natur kom ham kunstnerisk til gode; men Splittelsen i hans indre Liv blev paa ubarmhjertig Vis forstærket af den ydre Tilværelses Disharmonier, og dette blev hans menneskelige Ulykke.

Han var en saa udpræget Digternatur som nogen, og hans hedeste Ønske var helt og holdent at kunne ofre sig for sin Kunst; men dette blev ham nægtet. Han var fattig. Ved sin Forfattervirksomhed kunde han ikke ernære Hustru og Børn. Der maatte slides haardt med bedre lønnet Arbejde, hvis Nøden skulde holdes fra Dørene.

Saaledes gik det til, at Viggo Stuckenberg, Samtidens største danske Lyriker, lige fra de unge Studenterdage til sin Død, nødtvungent ofrede sin bedste Tid og sin bedste Kraft i en Timelærers brydsomme og opslidende Gerning.

Det er muligt, at han, mens han var »ung og fuld af Mod«, ikke følte Skolelivet som en tung Trædemølle. Han holdt jo af Børn, forstod dem som faa, havde let ved at vinde deres Fortrolighed og havde i det hele taget mange Betingelser for at blive en fortræffelig

Lærer. Men hvad hjalp det, at Skolen havde Brug for hans Evner; det var ikke *der*, han hørte hjemme. Det var Publikums Sløvhed, der i over tyve Aar holdt ham fangen indenfor Skolens trange Vægge — som en Ørn i Bur. Efter hans Død har Bestyreren ved den Skole, ved hvilken han underviste, skrevet en interessant Skildring af ham som Lærer og Kollega.

Stuckenberg skildres her som den jævne og fordringsløse Mand, han var for alle, han gennem sit Arbejde kom i Berøring med: en fornøjelig Kollega, munter og kvik under det daglige Samvær, paa én Gang en Fader og en god Kammerat for sine Elever. Han optraadte aldrig blandt Kollegerne som Digter, allermindst som den bekendte Digter. Ingen kunde være mere fordringsløs end han, og man sporede aldrig hos ham den Lyst til at gøre sig bemærket, som selv de betydeligste Mænd kan lide under. Tværtimod! Ros gjorde ham altid forlegen, ja, hans Beskedenhed og aandelige Blufærdighed gik endog saa vidt, at han grumme nødig overværede den aarlige Afslutning, fordi man da sang hans Skolesange. Som Regel søgte han da ogsaa et Paaskud til at slippe fri eller listede ubemærket bort, inden Højtideligheden skulde finde Sted.

I Forholdet til Eleverne lagde han en stærk Retfærdighedsfølelse for Dagen, og var ikke blot skaansom, men selv overfor de dovne næsten pinligt ængstelig for at være for streng i Bedømmelsen. Hvis han ved Indstilling til Eksamen lod en fordømmende Bemærkning falde om en tvivlsom Elev, traadte han gerne den næste Dag forlegen og rødmende frem for Bestyreren og sagde, at han havde maaske brugt for strenge Ord. Hvis Eleven kunde klare sig i de andre Læreres Fag, gik det ogsaa nok i hans. Som Regel gik det da ogsaa bedre, end baade Stuckenberg og Eleven havde troet. Ingen af dem syntes, de havde været videre flittige, men havde paa en Maade, der var ejendommelig for Stuckenbergs Undervisning, faaet udrettet en Del mere, end nogen af dem havde troet.

Af det Tungsind, som er et saa fremtrædende Træk i hans betydeligste Værker, sporedes lidet eller intet under hans Arbejde i Skolen. Han gik oven i Købet for at være en uforbederlig Sangviniker, der skød de daglige Vanskeligheder og Ubehageligheder fra sig, til de hobede sig sammen til en stor hævnende Skare. Nogen helt eksemplarisk Lærer var han — formelt set — heller ikke. Stilene fik undertiden Lov at ligge lidt for længe, inden de blev rettede, og anstrengt Arbejde og stor Korrekthed forlangte han ikke af sine Elever. Men var det saa underligt? Han gjorde jo to Mænds Gerning, kæmpede Tilværelseskampen med dobbelt Front.

Hvad Under, om han i sin Digtning ikke altid naaede det Maal, han sigtede mod! Hvad Under, om der i hans efterladte Digte mellem adskillige skønne Poesier ogsaa findes ufuldbaarne Forsøg, der giver os en Anelse om, hvor strenge Arbejdsvilkaarene var, og hvor mange forgæves Tilløb det virkelig gode ofte har kostet. Digtning er Overskud af aandelig Kraft; men naar han satte sig til sit Skrivebord, havde han seks, syv trælsomme Skoletimer bag sig og foran sig: Bunker af urettede Stile! — et Syn, der næppe virkede inspirerende.

Dog — dette fik endda være. Langt værre var det Tryk, de økonomiske Sorger udøvede.

En Artikel af L. C. Nielsen («Tilskueren» Febr. 1906) giver et rystende Indblik i de ulidelige Pengekvaler, Stuckenberg droges med i den sidste halve Snes Aar af sit Liv.

Viggo og Ingeborg Stuckenberg boede smukt i en Villa ved Lyngbyvej, og den fremmede, der traadte ind i de lyse, hyggelige Stuer, fik nærmest Indtryk af jævn Velstand. »Og dog var Stillingen altid kritisk, en pinlig og ydmygende Læmpen-sig fra Dag til Dag, en lammende Afhængighed, der stumt sled i disse to uafhængige Naturers Stolthed, der bed som Isbrand, aad sig ind imellem dem, for tilsidst at sprænge dem fra

hinanden. Det var tragiske Kaar, men Stuckenberg bar dem med sit uforlignelige Smil, dækkede over dem med øm og mandig Varsomhed. I deres uafsladelige Kulde hærdedes hans Trods, hans Sanddruhed, hans Mod til at møde alle Tilskikkelser uden at vige af, hans klare, vinterlige Patos — men den fortærede ham.«

Stuckenbergs økonomiske Vanskeligheder var af gammel Dato. Allerede i Juli 1894 bekender han i det tidligere omtalte Brev til Johannes Jørgensen, at han i fjorten Dage ikke har haft Raad til et tyveøres Frimærke, og han tilføjer skæmtende, at herpaa kendes en dansk Forfatter. I Aarenes Løb forværredes imidlertid hans Forhold, og i Slutningen af Halvfemserne stod de i Katastrofens Tegn.

Selv laa han ingenlunde paa den lade Side. Han paatog sig forskelligt lønnet litterært Arbejde, var en Tid lang Kunst- og Litteraturanmelder, først ved »Illustreret Tidende« og senere ved »Politiken«. Som Anmelder var han et Mønster paa Klarhed og Stringens. Han krævede af Digteren det samme, som han krævede af sig selv: at det skrevne var et fuldgyldigt Udtryk for noget sjæleligt oplevet. Man maa haabe, at hans Anmeldelser engang bliver udgivet. De er lærerige baade ved de Tanker og Synspunkter, de indeholder, og ved det, de siger om Stuckenberg selv, om hans Klogskab og Retsind, hans Ærlighed og Mod til at tale rent ud af Posen.

Anmeldervirksomheden forskaffede ham et vist Ry som Kritiker, men bedrede naturligvis ikke hans fortvivlede økonomiske Stilling.

I et Brev til L. C. Nielsen, som netop var blevet »Illustreret Tidende«s Redaktør, hedder det i Juli 1899: ».... Er det saa svineheldigt, at De tager begge Digtene til Bladet, saa send mig endelig omgaaende et Par Skilling for dem; jeg lever for Tiden af at sælge Bøger.«

Den sidste Bemærkning var altfor sand. Hans Reoler blev det Aar formeligt raserede, saa der til sidst

ikke var meget andet tilbage end de Bøger, Venner og Bekendte havde tilegnet ham, og saa de usalgbare. En Vintermorgen havde han end ikke Penge til Billetten fra Lyngby til København, hvor han skulde undervise. Middagsmad manglede i Huset, og yderligere Kredit hos de Handlende var utænkelig. Der maatte skaffes Penge straks, hvis Sulten skulde holdes fra Døren. Stuckenbergs Reol maatte atter holde for. Shakespeares samlede Værker var de eneste, der vilde forslaa ved denne Lejlighed. De smukt indbundne Bøger blev omhyggeligt indpakket, og i den graa, sludfulde Morgen vandrede Stuckenberg med den tunge Pakke paa Ryggen ind til Byen, fik Bøgerne solgt, underviste sine seks Timer og vendte derpaa hjem med »forloren Skildpadde« og et Par Flasker Vin. — »Skildpadden, for at hans Hustru ikke skulde have mere Ulejlighed end højst nødvendigt.«

At hans Produktion under Forhold som disse gik helt eller delvis i Staa, kan ikke undre. Og dog følte han paa sig selv, at han stod foran en digterisk Genfødselse. Der var noget nyt i Frembrud i ham. Han ventede blot »den blide Bør«.

Men »den blide Bør« kom ikke. Midt i Sommeren 1900 skriver han til L. C. Nielsen: »Selvfølgelig ramlede det hele Dagen efter mit Blyantsbrev til Dem, ramlede saa grundigt, at min Kone maatte sidde hjemme Dag efter Dag og vente paa Rettens Folk . . . Nu er det meste glattet og pudset, og der er nogenlunde Fred til den næste Termin; saa begynder Slaget igen.«

Planer havde han nok af; men hvor skulde han faa Tid — og Penge!

»Jeg hader min egen Produktion,« skriver han i et Brev d. 23. September 1900. » . . . Jeg tør snart ikke læse et Ord af, hvad jeg selv skriver. Jeg gaar rundt og skammer mig, mest for mig selv, dernæst for dem, som blues sammen med mig. Jeg har saa mange Ting for, og ingen af dem forter. Der er Orm i mine Æbler, Gæld.«

I Foraaret 1902, da Tilstanden var blevet ham uudholdelig, brød han pludselig op og rejste til Paris. For første Gang i mange Aar kunde han i nogen Tid aande frit, og med alle Sanser vidaabne indsugede han henrykt Rejsens utallige Indtryk, saa hans Hjerne, som han spøgende siger i et Brev, var som »en overlæstet Toldbod under en Strejke«. De trange Aars Forpinthed var som blæst bort, og hans Sind fyldtes af nyt Livsmød. Man mærker det paa hans Breve under Opholdet i Paris. De funkler af Overgivenhed og flammer af Begjstring for det skønne, han har set. Det, der i disse faa lykkelige Maaneder glædede ham dybest, var dog Bevidstheden om, at alle disse rige Indtryk vilde komme hans fremtidige Digtning til gode. »Egentlig føler jeg mig først moden nu til at snakke med,« skriver han d. 24. Maj, og lidt senere — under et kort Ophold i Florenz — forsikrer han: »Jeg føler mig saa rolig og solid til Mode som vistnok aldrig før, kun ængstelig for, hvordan jeg skal faa knust alt det, som fylder mig.«

Desværre fik denne Rejse ikke den Betydning for hans Produktion, som han havde haabet. Ikke lang Tid efter hans Hjemkomst brast hans Forhold sammen, og han og hans Hustru skiltes, hun for i et sidste fortvivlet Haab at søge Lykken i et fjernt Land og dér, skuffet og ensom, at gaa frivilligt i Døden, han for at leve endnu et Par Aar, hæret og hærdet af Skuffelser og Modgang, men fyldt af denne uovervindelige Vilje til Livet, som ingen Sorger og Trængsler evnede at udrydde af hans Sjæl.

»Livet er en mægtig Herre, og jeg tjener ham gerne mange Aar endnu,« skrev han i Juni 1903 i et Vennebrev; men desværre skulde det ikke blive ham forundt at leve de mange Aar.

Det sidste Aar af hans Liv saa det ud, som hans Tilværelse endelig var kommet i et fast og sikkert Leje.

Der var indtraadt en Lysning i hans Forhold. Han havde atter giftet sig. Hans anden Hustru var Fru Clara Madsen, født Holbøll.

Baade udadtil og indadtil havde han omsider opnaaet den Ro og Tryghed, han længe forgæves havde søgt, og de Arbejdsvilkaar, der er nødvendige for digterisk Frembringning.

Hans litterære Position var efter Udgivelsen af »Sne« saa grundigt befæstet som aldrig før, og det har utvivlsomt varmet hans Sjæl at mærke det Pust af Hengivenhed og Beundring, der slog imod ham fra det Kuld af unge Digttere, der kom frem omkring 1905. »Hvem skulde de vende sig til, disse Digttere,« siger Hans Ahlmann, der selv var en af dem, »... om ikke til Stuckenberg, der hverken fortalte svimle og skønne Løgne om Livet, eller tilrakkede og forhaanede det, og dog med sin dæmpede Stemme fik et Eventyr ud af det.«

For ingen af disse unge Digttere betød Stuckenberg saa usigeligt meget som for den stakkels dødsmærkede Marinus Schneider. Ret længe overlevede denne unge Ildsjæl ikke sin elskede Læremester, men dog længe nok til at forme sit gribende Mindekvad, dette stolte, paa samme Gang luende og taareblændede Digt, der nu staar som et skønt Monument over dem begge.*)

Tilsyneladende stod Stuckenberg i 1905 i sin fejreste Manddomskraft — »to og fyrretyve Aar gammel, frugtbar og forjættende som en rigtsaaet Muldjord.«

Selv talte han trygt om Fremtiden. »Det var,« siger Marinus Schneider, »som sad han paa Svalen af sit Hus og saa sine Marker ligge udenfor, bølgende af blid Grøde, som kun ventede at komme under Tag.«

Og dog — de lysere Kaar, Anerkendelsen, Arbejdsfreden, det var altsammen kommet for sent. Hans Kraft var brudt.

Kort efter Sommerferien 1905 maatte han melde sig syg ved Skolen — for en kortere Tid, som han troede. Hans Onde, den Brightske Syge, var imidlertid af saa alvorlig Art, at han i det højeste kunde leve et Par

*) I Digtsamlingen »Foraar mellem Mure«.

Aar og det under Forhold, man kun kunde ønske ham forskaanet for.

Hen paa Efteraaret lod han sig indlægge paa Frederiks Hospital. Her skrev han det smukke Digt »Morgen paa Hospitalet«, der ender med disse Linier, der er saa karakteristiske for hans Evne til at finde Skønhed overalt, selv under de tristeste Forhold:

Og jeg ser en Flok af Duer
kredse nu i Morgenstunden,
sænke sig i bløde Buer,
stige, til den er forsvunden.

Og jeg læner mig tilbage
paa min Pude for at hvile,
— og da ser jeg ikke andet
end den gyldne Himmel smile.

Dette Digt blev hans Svanesang. En Maaned senere, d. 6. December 1905, udaandede han.

For de fleste kom hans Død uventet. Man vidste, at han havde ladet sig indlægge paa Hospitalet; men de færreste anede, at det stod saa alvorligt til med ham, og at det skulde komme til en saa hurtig Afslutning. Det var saa kort Tid, siden han, tilsyneladende rask og fornøjet, færdedes paa Københavns Gader, og hans smukke, kraftige Skikkelse, der i Aarenes Løb var blevet lidt før, gjorde Indtryk af at være Sundheden selv.

Sjældnen har nogen dansk Digtens Død vakt saa oprigtig Sorg blandt Poesiens Venner som Viggo Stuckenbergs. Han var jo den, man allernødigtst vilde miste. Han var maaske ikke den, man beundrede mest. Men han var den, man elskede højest. Hos ham havde man fundet det dybeste og bedste i sit eget Væsen tolket saa skønt og slaaende sandt som hos ingen anden.

Det var ingen berømt Digter, det var en god og forstaaende Ven, man havde mistet.

Om Enkelthederne i hans Liv vidste kun de færreste Besked, men enhver, der betaget havde lyttet til Vemodstenerne i hans Digtning, anede, at denne Pøesiens Renhed og Ro var blodigt tilkæmpet.

Paa denne Baggrund virkede hans altfor tidlige Død dobbelt tragisk.

Følelsen heraf forstærkedes hos alle hans Digtningens Venner ved de mange smukke Lovord, der lød ved hans Baare. Den overstrømmende Mængde af Bladudtalelser, hans Død fremkaldte, var et vægtigt Vidnesbyrd om, hvad han havde betydet for den Generation, han repræsenterede.

Ludvig Holsteins fine, forstaaende Karakteristik i »Det ny Aarhundrede« (Januar 1906), Sophus Clausens formfulde og følte Mindeord i »Adresse-Avisen« og Johannes Jørgensens vemodigt gribende Skildring af deres fælles Ungdom (»Tilskueren«, Januar 1906), viste klart, hvad han havde været for sine jævnaldrende, medens værdifulde Nekrologer af fremragende Skribenter som L. C. Nielsen, Helge Rode og Harald Nielsen hver paa sin Maade gav et Indblik i, hvor stor hans Betydning havde været for de lidt yngre.

Det var en Anerkendelse, saa énstemmig og uforbeholden, som han aldrig i levende Live havde opnaaet den. Var den blot kommet noget før — den Gang han trængte til den!

I Nekrologerne fremhævedes navnlig hans noble, fine Karakter, hans ranke Mandighed og den ukuelige Vilje, hvormed han evnede at uddrage Poesi af alle Livets Tilskikkelser, selv af de tungeste. Man fæstede sig dels ved hans tungsindige Livsbetragtning og dels ved det Heltémød, hvormed han baade som Digter og Menneske havde stridt Livskampen til Ende, indtil han »uovervunden« var vandret ud af Livets Port.

Men om hans Produktion blev der talt forbavsende lidt. Hans Lyrik blev prist, men om Romanerne, Skue-

spillene, Prosafortællingerne — ikke et Ord eller højst et Par sparsomme Bemærkninger. Det var, som Vennerne anede, at alle disse Værker ikke vilde opnaa lang Levetid. En saadan tør man næppe heller spaa dem. Dertil er nogle af dem for tidsbundne og andre for lidet afklarede.

Tilbage bliver en Haandfuld Digte, der er saa fuldmodne Udtryk for almenmenneskelig Følelse, at de synes at besidde den Oprindelighedens evige Ungdom, der ene formaar at føre et Aandens Værk frelst over Glemselens Afgrund.

Man kan finde det trist, at en saa overvejende Del af hans Produktion skal vies Glemselen; men selv saa han anderledes paa Sagen. I »December«, Slutningsdigtet i »Aarsens Tid«, gør han selv sit Livs Regnskab op:

»Nu angre I, strenge Herre,
kun stakket Tid er Jer levnet,
thi I har syndet for Glædens Skyld
saa fuldelig, I det evned!

Alle de Agre derude
de ligner i Armod Jer,
— af hele den gøglende Sommer
i Tjørnen knap et Par Bær!«

»Brænder to Bær i Tjørnen,
og er der knap flere til,
— tak da for dem, du naadige Gud,
slet ikke fler jeg vil!

Og var der kun et, jeg takked!
Thi det skal du vide, Munk,
en eneste Frugt kan gløde
som hele Sommerens Prunk!

Og det skal du vide, Broder,
at er jeg en døende Mand,
og er mit Liv nu en bladløs Tjørn
med Rod i kummerligt Sand,

— hvad der har været min Glæde,
det blev just den ene Frugt,
den bærer under sin glødende Skal
mit Hjært blod indeluktl«

Han har tænkt paa Digtene i »Sne«, paa Kærlighedsdigtene, paa »Min Moder« og »Bekendelse«, disse Digte, der rødner saa stærkt af hin Livets kostbareste Vædske, at han over dem kunde glemme Tabet af »Sommerens Prunk«.

Med Tanken paa disse Digte kan ogsaa vi trygt se vor Ungdoms Digter gaa de ubarmhjertige Aarhunder i Møde.

LITTERATUR

- Georg Brandes: Samlede Skrifter. 15. Bind. 1905.
Harald Nielsen: Moderne Litteratur. 1904.
Viggo Stuckenberg: Selvbiografi. Ill. Tid. 1900, Nr. 20.
Helmer Lind: Nekrolog. Ill. Tid. 1905, Nr. 11.
P. Elmquist: Slomanns Skoles Program. 1906.
Oscar Geismar: Nogle Digterprofiler. Kr.a 1906.
Ludvig Holstein: Nekrolog. Det ny Aarh. III, 1905-06.
Harald Nielsen: Nekrolog. Bogormen II, 1906.
L. C. Nielsen: Viggo Stuckenberg. Tilskueren, 1906.
Johannes Jørgensen: Mit Livs Legende.
Hans Ahlmann: Det danske Parnas. 1920.
Chr. Rimestad: Digtere i Forhør. 1906.
Chr. Rimestad: Fra Stuckenberg til Seedorff. 1922.
-

De i Bogens første Afsnit citerede Ungdomsbreve har velvilligst været stillet til min Disposition af Viggo Stuckenbergs Kusine, Frk. Fanny Staun, som jeg herved bringer min Tak.

Ringsted, Marts 1923.

CARL C. LASSEN

